

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Pojetí autority učitele na SŠ a jeho vliv na žáky

The concept of teacher authority in secondary education and its
impact on students

Diplomová práce

Vedoucí práce: PaedDr. Nataša Mazáčová, Ph. D.

Autor: Bc. Markéta Zabloudilová

Praha 2024

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí práce, paní PaedDr. Nataši Mazáčové, Ph.D., za její odborné vedení, cenné rady a trpělivost, které mi poskytovala během celého procesu psaní mé práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Pojetí autority učitele na SŠ a jeho vliv na žáky“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. 4. 2025

Bc. Markéta Zabloudilová

Anotace

Diplomová práce se zabývá analýzou pojetí autority učitele na středních školách. Hlavním cílem práce je analyzovat různé aspekty autority v současném vzdělávacím kontextu, identifikovat faktory, které ji ovlivňují, a analyzovat její význam pro efektivní výchovně-vzdělávací proces. Teoretická část práce se věnuje základním pojmům, definici autority učitele, jejím základním pilířům a faktorům, které ji posilují či oslabují. Empirická část představuje výsledky kvalitativního výzkumu realizovaného formou strukturovaných rozhovorů s žáky středních škol. Výzkum se zaměřuje na identifikaci klíčových prvků, prostřednictvím nichž žáci vnímají autoritu pedagogů, a analyzuje, jak tyto faktory ovlivňují celkovou atmosféru, třídní klima a vztahy ve třídě.

Klíčová slova

Autorita, autorita učitele, třídní klima, respekt, respektující vztah, střední škola, žák

Annotation

The diploma thesis deals with the analysis of the concept of teacher's authority in secondary schools. The main goal of the work is to analyze various aspects of authority in the current educational context, identify factors that influence it, and analyze its importance for an effective educational process. The theoretical part of the work is devoted to the basic concepts related to education and discipline, the definition of the teacher's authority, its basic pillars and factors that strengthen or weaken it. The empirical part presents the results of qualitative research conducted in the form of structured interviews with secondary school students. The research focuses on identifying the key elements through which pupils perceive the authority of educators and analyzes how these factors influence the overall atmosphere, classroom climate and classroom relationships.

Keywords

Authority, teacher authority, classroom climate, respect, respectful relationship, high school, pupil

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	10
1 Autorita a autorita učitele	10
1.1 Definice autority učitele	10
1.1.1 Typologie a proces budování autority	11
1.2 Základní pilíře autority	12
1.3 Faktory ovlivňující autoritu učitele	14
1.3.1 Faktory posilující autoritu učitele	15
1.3.2 Faktory oslabující autoritu učitele	16
1.4 Vztah mezi autoritou a vztahy uvnitř školy	17
1.5 Vliv autority na klima třídy a well-being	18
1.6 Výchova a kázeň v návaznosti na autoritu učitele	20
1.6.1 Výchova	21
1.6.2 Výchovné styly	22
1.6.3 Autorita ve výchově	24
1.6.4 Kázeň	25
1.6.5 Vztah mezi výchovou a kázní	26
1.7 Vztah středoškoláků k autoritám	28
2 Současné trendy autority ve vzdělávání	33
Praktická část	36

3	<i>Analýza budování autority učitele u středoškoláků</i>	36
3.1	Cíl výzkumu	36
3.2	Charakteristika výzkumného vzorku	37
3.3	Výzkumná metoda	37
3.4	Výzkumné otázky	38
3.5	Způsob provedení výzkumu, sběr dat.....	39
3.6	Metoda vyhodnocení dat	40
3.7	Etické hledisko	40
4	<i>Výsledky výzkumu a jejich interpretace</i>	42
4.1	Jednoduché kódování	42
4.2	Axiální kódování.....	47
4.2.1	Dílčí axiální kódování	48
4.2.2	Shrnutí	56
4.3	Závěry a zjištění výzkumu.....	58
5	<i>Diskuse</i>	62
6	<i>Závěr</i>	65
7	<i>Zdroje</i>	67
	<i>Přílohy</i>	71
	Příloha č. 1: Otázky pro rozhovor	71
	Příloha č. 2 Opis rozhovorů	72
	Rozhovor č. 1	72

Rozhovor č. 2	75
Rozhovor č. 3	78
Rozhovor č. 4	81
Rozhovor č. 5	85
Rozhovor č. 6	88
Rozhovor č. 7	92
Rozhovor č. 8	96

Úvod

Tématem diplomové práce je analýza pojetí autority učitele na střední škole. Hlavním cílem práce je zmapovat pojetí autority učitele na středních školách. Jednak prozkoumat různé aspekty autority v současném vzdělávacím kontextu, identifikovat faktory, které ji ovlivňují, a analyzovat její význam pro efektivní výchovně-vzdělávací proces.

Význam této práce spočívá především v její aktuálnosti a praktické využitelnosti. V době, kdy tradiční pojetí autority prochází významnou transformací, je důležité porozumět tomu, jak se mění role učitele a jeho autority v současném vzdělávacím systému.

Autorita učitele představuje jeden ze základních pilířů úspěšného edukačního procesu. V současné době, kdy se vzdělávací systém potýká s významnými změnami, nabývá otázka autority učitele na středních školách ještě větší důležitosti. Rychle se měnící společnost, digitalizace vzdělávání a proměny hodnotových systémů mladé generace vytvářejí nové výzvy pro pedagogy při budování a udržování jejich autority. Navíc, období adolescence, které je typické pro středoškolské studenty, představuje specifickou vývojovou fázi, kdy se významně mění vztah k autoritám obecně.

V teoretické části práce se nejprve věnujeme základním pojmům, které tvoří teoretický rámec pro pochopení autority ve vzdělávacím procesu. Následně se zaměřujeme na samotnou autoritu učitele, základní pilíře a faktory, které ji posilují či oslabují. Zvláštní pozornost je věnována specifickému vztahu středoškoláků k autoritám a současným trendům v této oblasti.

V empirické části práce jsou představeny výsledky kvalitativního výzkumu realizovaného formou strukturovaných rozhovorů s žáky středních škol. Hlavním cílem výzkumu je analyzovat klíčové prvky, prostřednictvím nichž žáci vnímají autoritu pedagogů, a analyzovat, jak tyto faktory ovlivňují celkovou atmosféru a vztahy ve třídě. Výzkumu se zúčastnili žáci různých středních škol v regionu Louny a Žatec, jak je podrobněji představeno také v praktické části práce a diskusi.

Práce vychází primárně z odborné literatury a pedagogických výzkumů, přičemž reflektuje současné společenské změny a jejich dopad na vzdělávací systém. Důraz je kladen na propojení teoretických poznatků s praktickými aspekty pedagogické činnosti. Práce je přínosem zejména pro autorku práce, kdy jednotlivé získané poznatky mohou přispět k lepšímu pochopení dynamiky vztahů mezi učiteli a studenty a poskytnout východiska pro efektivnější budování autority v pedagogické praxi autorky. Autorka sama má již vlastní pedagogické zkušenosti na střední škole, a i proto téma autority učitele vnímá jako velice významné pro vlastní profesní rozvoj.

Teoretická část

1 Autorita a autorita učitele

Autorita učitele je vnímána jako zásadní součást vzdělávacího procesu, zejména na středních školách, kde studenti procházejí intenzivním obdobím osobního a sociálního vývoje. Autorita učitele má zásadní vliv na to, jak efektivně učitelé mohou ovlivňovat vzdělávací a výchovný proces. Učitelé nejen předávají vědomosti, ale také formují vztahy ve třídě, což podporuje rozvoj hodnot, postojů a návyků žáků (Průcha, 2013).

1.1 Definice autority učitele

Autorita v obecném pojetí označuje důležitost, vážnost daného učitele, který je pro danou skupinu vzorem s výjimečným postavením, vlivem a pravomocí, kterou nad žáky uplatňuje. V užším pojetí však označuje také další aspekty, které mu umožňují jeho autoritu budovat a rozvíjet (Jedlička a kol., 2018, s. 297).

Autorita učitele je pojem, který bývá vykládán různými autory různě, a někdy ne zcela legitimně. S ohledem na složitost pojmu však lze některé překrývání s jinými pojmy uznat, nicméně pojem autorita nelze nahradit pojmem moc, odpovědnost. Autorky uvádějí, že autorita je určitou konstantou, která utváří a spolu determinuje organizační pravidla společnosti (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 180-181).

Jde o specifickou formu nedonucovací moci, která je založena na legitimitě uznané studenty a je utvářena dynamickým vztahem mezi učitelem a žáky. Tento vztah se opírá o morální řád a projevuje se především v pedagogické komunikaci. Autorita učitele je komplexní fenomén, který lze nahlížet z několika vzájemně propojených perspektiv. V první řadě jde o legitimní formu dominance, kdy učitel získává právo vést a ovlivňovat studenty na základě jejich souhlasu a společenského očekávání. Druhá perspektiva vnímá autoritu učitele jako propojení znalostí a moci. Učitel je nositelem odborných znalostí a současně má pravomoc tyto znalosti předávat a uplatňovat. Třetí pohled zdůrazňuje dynamickou povahu autority, která se projevuje v konkrétních interakcích mezi učitelem a žáky. Nejde o statickou vlastnost, ale o neustále vyjednávaný vztah. Klíčová je zde

vzájemná komunikace a budování vztahu důvěry. Čtvrtá perspektiva pojmá autoritu učitele jako morální službu. Vychází z předpokladu, že vzdělávání má ze své podstaty morální rozměr a učitel působí jako morální činitel, který předává nejen znalosti, ale i společensky schválené hodnoty. Vztah autority je založen na právu učitele vést a odpovědnosti žáků následovat v zájmu naplnění vzdělávacích cílů. Tyto čtyři perspektivy se vzájemně doplňují a společně vytváří ucelený obraz učitelské autority (Lü, Hu, 2021, s. 47-48).

1.1.1 Typologie a proces budování autority

Autorita pedagoga se utváří dvěma základními způsoby. První představuje formální autoritu, která vyplývá ze samotného postavení učitele v systému vzdělávání. Učitel disponuje určitou mocí danou jeho profesní rolí-může hodnotit, klasifikovat, odměňovat či trestat, určovat pravidla ve třídě. Tato forma autority je mu přidělena institucí a společností (Helus, 2015, s. 314). Mnohem významnější je však autorita neformální, kterou si pedagog buduje vlastními schopnostmi a osobnostními rysy. Vychází z jeho odborných znalostí, pedagogických dovedností, životních zkušeností, a především charakterových vlastností (Čapek, 2014, s. 18-19).

Zajímavým aspektem je tzv. nárazníková zóna neformální autority, kdy učitel může řešit kázeňské přestupky nejprve na neformální úrovni prostřednictvím osobního rozhovoru a porozumění, než přistoupí k formálním sankcím. Tento přístup umožňuje budovat vztah založený na vzájemném respektu (Buchtová, 2020, s. 29). V ideálním případě dochází k vytvoření společného jednání, kdy se formální i neformální autorita prolínají a vytvářejí stabilní, ale zároveň flexibilní systém vzájemných vztahů mezi učitelem a žáky. Je však třeba dbát na to, aby se tento zvyk nestal rutinou, která by vedla ke stagnaci a ztrátě zájmu žáků. Je vědecky prokázáno, že varianta autoritářského i liberálního přístupu k žákům může vést k problémům, jako je například šikana (Vydra In: Zlatoš a kol., 2021, s. 31-33).

Učitel s přirozenou autoritou dokáže zaujmout svým vystupováním, nadchnout pro předmět, jednat spravedlivě a s respektem. Klíčovou roli hraje jeho charisma-schopnost získat si důvěru a následování bez nutnosti využívat mocenské nástroje. Projevuje se především v komunikaci se žáky, řešení konfliktů, motivaci k učení. Důležitý

je pedagogický takt. Zatímco formální autoritu získává učitel automaticky se svou pozicí, neformální si musí průběžně budovat a udržovat. Vyžaduje to neustálé sebevzdělávání, rozvoj komunikačních dovedností, práci na vlastní osobnosti. Skutečně respektovaný pedagog nemusí prosazovat svůj vliv silou, ale přirozeně inspiruje a vede své žáky k rozvoji (Šafránková, 2019, s. 289-290).

Autorita může být charakterizována ze čtyř základních perspektiv. Osobní autorita vychází z individuálních charakterových vlastností jedince, jeho vystupování a schopnosti jednat s druhými. Odborná autorita se opírá o profesní znalosti, dovednosti a expertízu v daném oboru. Poziční autorita je spojena s formálním postavením či funkcí v organizační hierarchii. Charismatická autorita vychází z přirozené schopnosti jedince inspirovat a ovlivňovat ostatní svou osobností a vystupováním (Buchtová, 2020, s. 29).

V odborné literatuře se setkáváme i s dalšími klasifikacemi autority. Významné je například rozlišení mezi autoritou skutečnou, která je založena na reálných kvalitách jedince, a autoritou zdánlivou, jež může být pouze předstíraná nebo vynucená. Podobně lze rozlišovat mezi autoritou přirozenou, která se vytváří spontánně, a získanou, která je výsledkem cíleného úsilí. Dalším modelem je morální autorita, jež je založena na etických hodnotách, který druhí přirozeně respektují (Buchtová, 2020, s. 30).

1.2 Základní pilíře autority

Autorita učitele stojí na devíti základních pilířích, které společně vytvářejí komplexní základ jeho profesní pozice (Zormanová, 2019):

- První pilíř představuje status učitele, který vychází z jeho formálního postavení ve školní hierarchii a specifických práv, jako je možnost volného pohybu po třídě či pravomoc činit závazná rozhodnutí.
- Druhým klíčovým pilířem jsou osobnostní rysy učitele, mezi něž patří především spravedlnost, důslednost, otevřenost a přiměřená náročnost. Tyto vlastnosti musí být autentické, nikoliv předstírané, protože žáci dokáží velmi rychle rozpoznat neupřímnost, což může vést k oslabení autority.
- Třetí a čtvrtý pilíř tvoří profesní kompetence a pedagogické dovednosti. Zatímco profesní kompetence zahrnují především odborné znalosti předmětu a schopnost

jejich průběžné aktualizace, pedagogické dovednosti se týkají samotné schopnosti efektivně předávat znalosti žákům, plánovat výuku a udržet pozornost třídy.

- Pátý a šestý pilíř představují zájem o žáky a zájem o vyučovaný předmět. Oba tyto aspekty musí být autentické, protože předstíraný zájem žáci snadno odhalí. Skutečné nadšení pro předmět a upřímný zájem o studenty naopak významně posilují učitelovu autoritu.
- Sedmým pilířem jsou manažerské schopnosti učitele, které zahrnují efektivní plánování, organizaci a řízení výuky, stejně jako schopnost jasně komunikovat pravidla a požadavky. Osmým pilířem je efektivní přístup k nežádoucímu chování žáků. Tento aspekt zahrnuje schopnost učitele udržet kázeň ve třídě, asertivně reagovat v krizových situacích a rychle a účinně řešit výchovné problémy. Učitel by měl být schopen zaujmout dominantní postavení ve třídě a profesionálně zvládat problémové situace.
- Devátým a posledním pilířem je celkové vystupování učitele. To zahrnuje nejen upravenost zevnějšku a vhodně zvolený oděv, ale i kultivovaný způsob komunikace, příjemný tón hlasu a etické jednání. Autoritu učitele mohou výrazně oslabit nevhodné projevy jako zesměšňování žáků, nespravedlivé hodnocení, kritika kolegů či vulgární vyjadřování.

Všechny tyto pilíře společně vytvářejí komplexní základ učitelovy autority a jejich vzájemné propojení je klíčové pro úspěšné působení pedagoga ve vzdělávacím procesu. Autorita učitele v globálním rozměru obsahuje tři základní složku, a to složku vědění (odbornou dimenzi), složku postavení (sociální dimenzi) a složku osobního kouzla (osobnostní dimenzi). Autorita učitele velmi úzce souvisí s profesními dovednostmi učitele, s jeho didaktickými kompetencemi, s edukačním prostředím, se sociálním klimatem a chováním zúčastněných (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 184).

Budování autority ve třídě ve značné míře závisí na (Buchtová, 2020, s. 32):

- Učitelově statusu a jeho vyjadřování: učitel jedná, rozhoduje, řídí, je vedoucím a průvodcem skupiny,

- kompetentním vyučováním: učitel předmět umí, zná, ovládá, a dává to najevo, volí vhodné učivo, které logicky a vhodnými metodami a formami výuky předává žákům,
- manažerském řízením: učitel umí a uspořádává hodinu tak, aby byla smysluplná, zajímavá, aktivizující, aby měla jasná pravidla a řád,
- přístupu k neukázněnému chování: učitel řeší neukázněné chování neodkladně, efektivně a spravedlivě,
- učitelově vzoru pro žáky.

1.3 Faktory ovlivňující autoritu učitele

Autorita učitele představuje je komplexní systém, který je utvářen řadou vzájemně propojených faktorů, přičemž jde o dynamický systém, nikoliv o izolované prvky. Významnou roli hraje nejen osobnost učitele, ale také prostředí školy, vztahy s kolegy, vedením školy i rodiči. Vzhledem k tomu, že autorita není statická a může se v průběhu času měnit, je nezbytné, aby učitel věnoval pozornost svému osobnostnímu i profesnímu rozvoji a reflektoval faktory, které jeho autoritu ovlivňují. Mezi klíčové faktory ovlivňující autoritu učitele patří respektování věkových a individuálních zvláštností žáků, přístup k chybám žáků, způsob vytváření prostoru pro interakci a komunikaci, metody hodnocení a mimo jiného také například schopnost vytvářet bezpečné prostředí pro učení (Lü, Hu, 2021, s. 45-47).

Kromě již zmíněných faktorů je třeba věnovat pozornost také psychologickým mechanismům, které ovlivňují vnímání autority učitele ze strany žáků. Základním problémem může být efekt prvního dojmu, který si žáci o učiteli vytvoří během úvodních hodin. Tento počáteční obraz může významně ovlivnit další vývoj vztahu mezi učitelem a třídou. Významným faktorem je také konzistence v chování učitele napříč různými situacemi. Žáci jsou velmi citliví na případné rozpory mezi tím, co učitel proklamuje a jak se skutečně chová. To se týká nejen přístupu k výuce, ale i osobního jednání mimo třídu. Například učitel, který vyžaduje dochvilnost od žáků, ale sám chodí pozdě, rychle ztrácí důvěryhodnost (Esmaeili et al., 2015).

V současném vzdělávacím prostředí nabývá na významu také schopnost učitele pracovat s různorodostí ve třídě. To zahrnuje nejen kulturní a sociální rozdíly, ale i různé

styly učení a speciální vzdělávací potřeby. Učitel, který dokáže efektivně diferencovat výuku a přizpůsobit ji potřebám různých žáků, získává přirozeně větší respekt. Zajímavým aspektem je také vliv fyzického prostředí třídy na autoritu učitele. Uspořádání nábytku, využití technologií a celková atmosféra učebny mohou významně ovlivnit dynamiku vztahů mezi učitelem a žáky. Moderní přístupy k organizaci výukového prostoru, které podporují interaktivní formy výuky, mohou paradoxně posílit autoritu učitele tím, že vytváří podmínky pro přirozenější komunikaci a spolupráci (Sucháček, 2015).

V neposlední řadě je důležité zmínit roli emoční inteligence učitele. Schopnost rozpoznávat a regulovat vlastní emoce, stejně jako citlivě reagovat na emoční stavy žáků, představuje klíčovou kompetenci pro budování a udržení autority. Učitelé s vysokou emoční inteligencí dokáží lépe předcházet konfliktům a efektivněji řešit náročné situace ve třídě

1.3.1 Faktory posilující autoritu učitele

Učitel si buduje přirozenou autoritu především prostřednictvím své osobnosti a profesních kompetencí. Přirozeně autoritativním se stává učitel, který má vnitřně stabilní osobnost, je trpělivý, empatický, spravedlivý, má pedagogický optimismus a nadhled. Je důsledný, flexibilní, vytrvalý a dokáže pružně reagovat na jednotlivé situace. Má velmi dobré komunikační schopnosti, je emočně stabilní, odolný vůči stresu (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 191).

Výzkumy Esmaeili et al. (2015) potvrzují, že úspěšné působení učitele je podmíněno budováním vřelého a upřímného vztahu se studenty, společně s organizovaným přístupem k výuce a schopností efektivně motivovat. Autoři zdůrazňují, že vyšší míra legitimní autority učitele přímo koreluje s lepšími studijními výsledky žáků.

Pro úspěšné působení učitele je klíčové, aby svou autoritu stavěl na vřelém a upřímném vztahu se žáky, organizovaných a plánovaných aktivitách a schopnosti motivovat. Důležitá je také flexibilita, inovativnost a vysoká odborná způsobilost. Výzkumy potvrzují, že čím vyšší je míra legitimní autority učitele, tím lepších výsledků v učení žáci dosahují. Tento vztah není jednostranný, ale vytváří komplexní síť vzájemných interakcí, které ovlivňují celý vzdělávací proces. Zásadní však je, aby autorita nebyla

vynucovaná, ale byla založena na vzájemném respektu a důvěře. Učitel by měl svou autoritu využívat především k vytváření bezpečného a podnětného prostředí podporujícího efektivní učení (Esmaeili et al., 2015, s. 2-3).

V současném vzdělávacím prostředí nabývá na významu také technologická gramotnost učitele a jeho schopnost integrovat moderní výukové metody. Jak uvádí Lü a Hu (2021), učitelé, kteří dokáží efektivně využívat digitální nástroje a přizpůsobit se měnícím se potřebám žáků, mají větší šanci si udržet respekt a autoritu. Je potřeba maximálně individualizovat výuku, z hlediska jejího obsahu, metod, forem vzdělávání, organizace vzdělávání, a to nejen pro jednotlivé třídy, ale pro každého žáka zvlášť. Povinnost diferenciaci a individualizaci výuky dokonce vychází také z rámcových vzdělávacích programů.

1.3.2 Faktory oslabující autoritu učitele

K oslabení autority učitele přispívá řada negativních faktorů spojených jak s osobnostními rysy, tak s profesním jednáním. Autoritu učitele oslabuje primárně jeho nedůslednost, neznalost, nespravedlnost, nečestnost, nerozhodnost, nedodržené slibů, labilita, nízké sebevědomí, nejistota, nadřazenost, manipulace, nadměrné užívání trestů apod. (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 191-192).

Mezi další významné faktory oslabující autoritu učitele patří také společenské a systémové vlivy. V současné době čelí učitelé zvýšenému tlaku ze strany rodičů, kteří často zpochybňují jejich rozhodnutí a pedagogické postupy. Tento trend je umocněn sociálními sítěmi a moderními komunikačními technologiemi, které umožňují rychlé šíření kritiky a negativních hodnocení. Významným faktorem je také celkové postavení učitelské profese ve společnosti. Nízké finanční ohodnocení a nedostatečná společenská prestiž mohou vést k tomu, že talentovaní jedinci volí jiná povolání. To může mít za následek snížení kvality výuky a následně i další pokles autority učitelů (Jedlička a kol., 2018, s. 297).

K oslabování autority přispívá i současný trend zpochybňování tradičních hodnot a hierarchických struktur ve společnosti. Mladá generace je více kritická k autoritám obecně a vyžaduje více participativní přístup k vzdělávání. To klade na učitele nové

nároky, musí svou autoritu aktivně budovat a obhajovat, nikoliv ji pouze předpokládat na základě své pozice.

Nelze opomenout ani vliv médií a populární kultury, které často prezentují učitele stereotypně nebo negativně. Tyto reprezentace mohou ovlivňovat vnímání učitelské profese jak ze strany žáků, tak jejich rodičů a širší veřejnosti. V kombinaci s rostoucí dostupností informací online, kde si žáci mohou ověřovat faktické znalosti učitele, to může vést k dalšímu oslabování tradiční role učitele jako primárního zdroje vědomostí (Lü, Hu, 2021).

1.4 Vztah mezi autoritou a vztahy uvnitř školy

Školní prostředí představuje složitou síť vzájemných vztahů, které významně ovlivňují podobu a účinnost učitelovy autority. Vztahy ve školním prostředí představují složitý systém vzájemných interakcí, které zásadně ovlivňují nejen kvalitu vzdělávacího procesu, ale i celkové klima školy. Klíčovou roli hrají především vztahy mezi učitelem a žáky. Kvalita těchto vztahů, založená na vzájemném respektu, důvěře a porozumění, vytváří základní předpoklad pro budování přirozené autority. Učitel, který dokáže navázat pozitivní vztahy se svými žáky, má lepší výchozí pozici pro uplatňování své autority než ten, který se žáky komunikuje pouze formálně nebo direktivně.

Neméně důležité jsou vztahy mezi žáky navzájem. Dynamika třídního kolektivu, existence neformálních skupin, postavení jednotlivých žáků ve třídě, to vše ovlivňuje, jak bude autorita učitele přijímána a respektována. Učitel musí být schopen pracovat s těmito vztahy, podporovat pozitivní vazby mezi žáky a řešit případné konflikty.

V širším kontextu školy jsou významné také vztahy mezi učiteli navzájem, vztahy s vedením školy a s rodiči žáků. Vzájemná podpora v pedagogickém sboru, jednotný přístup k výchovným otázkám a spolupráce s rodiči mohou významně posílit autoritu jednotlivých učitelů. Naopak nesoulad v těchto vztazích může autoritu učitele oslabovat. Kvalitní kolegiální vztahy jsou základem pro efektivní fungování školy jako celku. Zahrnují vzájemnou podporu, sdílení zkušeností a materiálů, týmovou spolupráci na projektech a mentoring začínajících učitelů. Právě mentoring představuje účinný nástroj pro předávání zkušeností a podporu

profesního růstu. Společné řešení problémů a vzájemná podpora přispívají k vytváření pozitivního pracovního prostředí a prevenci syndromu vyhoření.

Vztahy s rodiči tvoří další klíčovou oblast. Efektivní komunikace s rodiči je základem pro úspěšnou spolupráci při vzdělávání žáků. Škola by měla využívat různé komunikační kanály (osobní setkání, elektronická komunikace, třídní schůzky) a aktivně zapojovat rodiče do školního života. Důležité je budování vzájemné důvěry a partnerského přístupu, kde obě strany spolupracují v zájmu optimálního rozvoje dítěte.

1.5 Vliv autority na klima třídy a well-being

Vliv autority na klima třídy a well-being představuje významný faktor ve vzdělávacím procesu. Autorita učitele, zejména ta neformální založená na odbornosti a kvalitních vztazích se žáky, zásadně utváří atmosféru ve třídě a ovlivňuje celkovou pohodu všech zúčastněných.

Pro kvalitní vztah učitele se žáky je nezbytné vytváření a implementaci pravidel třídy. Výzkumy ukazují, že třídy fungují mnohem lépe, když jsou pravidla jasně stanovená nebo ještě lépe vyjednána a prodiskutována se studenty. Hlavní doporučení pro práci s pravidly zahrnují (Petty, 2009):

- Vytvoření maximálně 8 pozitivně formulovaných pravidel
- Důkladné zdůvodnění každého pravidla
- Diskuze se třídou o smyslu pravidel
- Vyjednávání pravidel se žáky pro získání jejich motivace, odhodlání a respektu vůči pravidlům
- Možnost nechat žáky vytvořit vlastní pravidla
- Pravidelné připomínání pravidel před potenciálně problémovými aktivitami
- Využívání sebehodnocení žáků vzhledem k dodržování pravidel.

Klíčovým poznatkem výzkumů Pettyho et al. (2009) je, že nejefektivněji je vztah mezi žákem a učitelem budován tehdy, když učitelé dokáží najít rovnováhu mezi dominancí (silným vedením) a kooperací (přátelským a férovým přístupem), což má následně silný vliv na klima třídy a well-being třídy. Zároveň autoři uvádí, že pozitivního

klima třídy a well-beingu lze dosáhnout pouze tedy, když učitelé eliminují nejen negativní faktory jejich vztahu, ale také osobní problémy žáka (stres, složitá domácí situace, krize dospívání, deprese apod.).

Autorita učitele a její vliv na klima třídy a well-being je komplexní téma, které lze nahlížet z několika nových perspektiv. Jak uvádí Tondlová (2018), přirozená autorita je součástí charakteru člověka a nelze se jí naučit, ale lze ji rozvíjet pomocí různých faktorů. Mezi klíčové prvky patří:

- Odborná připravenost a znalost předmětu,
- důslednost a spravedlivý přístup ke všem žákům,
- schopnost vytvářet bezpečné prostředí,
- smysl pro humor a pozitivní přístup,
- autenticita v jednání.

Podle zkušených pedagogů je pro vytvoření pozitivního klimatu třídy zásadní oboustranný respekt mezi učitelem a žáky. Učitel by měl být schopen vést diskusi, nikoliv vyžadovat absolutní poslušnost. Důležitou roli hraje také pozitivní energie a spokojenost učitele, která se přenáší na žáky a vytváří příznivou atmosféru pro učení. Pro well-being všech aktérů vzdělávacího procesu je klíčové, aby učitel dokázal přizpůsobit svůj přístup konkrétní třídě a situaci, byl zdravě optimistický a vytvářel bezpečné prostředí pro všechny žáky. Tento přístup podporuje nejen efektivní výuku, ale také celkovou pohodu ve třídě (Tondlová, 2018).

Správně ustanovená autorita má přímý pozitivní dopad na kázeň ve třídě, což se odráží ve vztazích mezi učitelem a žáky i v interakcích mezi samotnými žáky. Učitel s přirozenou autoritou může efektivně využívat moderní výukové metody, vytvářet prostor pro diskusi a interaktivní výuku, a tím podporovat motivaci žáků k učení. Toto vše přispívá k vytvoření pozitivního klimatu třídy. Naopak nedostatečná autorita může vést k řadě negativních jevů. Ve třídě se vytváří napětí, které způsobuje stres jak učitelům, tak žákům. Dlouhodobé problémy s autoritou a kázní mohou vyústit v závažnou psychickou zátěž všech zúčastněných, v krajním případě až k vyhoření učitele. To následně negativně ovlivňuje celkové klima třídy a well-being všech aktérů vzdělávacího procesu. Pro úspěšné budování autority a pozitivního klimatu třídy je tedy klíčové, aby

učitel dokázal vybalancovat svou formální i neformální autoritu a vytvářel prostředí založené na vzájemném respektu a důvěře (Chen, 2022).

Dle výzkumu provedeného Esmailim et al. (2015, s. 5-14) byla prokázána pozitivní souvislost mezi všemi typy učitelské autority a učením studentů. Bylo zkoumáno pět druhů autority, přičemž každý měl měřitelný pozitivní vliv na učení. Největší vliv měla odměňující autorita, kde zvýšení zájmu, motivace a výsledků žáků bylo nejvyšší. Následovala odborná a demokratická autorita. Nejnižší, ale stále pozitivní vliv měla i autoritářská autorita. Na základě výsledků výzkumu bylo doporučeno, aby učitelé našli rovnováhu mezi důsledností a vytvářením pozitivní atmosféry ve třídě. Jejich odborná autorita by měla být založena jak na znalosti předmětu, tak na pedagogických dovednostech. Důležitý je také emoční vztah mezi učitelem a žáky založený na vzájemném respektu. Učitelé by měli respektovat individuální rozdíly mezi žáky a přiměřeně využívat systém odměn a trestů.

1.6 Výchova a kázeň v návaznosti na autoritu učitele

V této kapitole vymezujeme termíny výchova a kázeň v závěru kapitoly také popisujeme jejich vzájemný vztah. Výchova, kázeň a autorita představují vzájemně propojené fenomény, které jsou klíčové pro úspěšný vzdělávací proces. V současném školství nabývají tyto pojmy nových rozměrů, kdy se mění tradiční pojetí autority a disciplíny směrem k více partnerským přístupům.

Do teoretické části práce byla témata kázně a výchovy při zkoumání autority učitele zařazeny proto, protože tvoří vzájemně propojený a neoddělitelný celek. Autorita učitele se významně projevuje právě v jeho schopnosti udržet kázeň ve třídě a efektivně působit na výchovný proces žáků. Zároveň platí, že úspěšné zvládnutí kázeňských situací a pozitivní výchovné působení zpětně posilují učitelovu autoritu. Učitel v současném pojetí není pouze předavatelem vědomostí, ale zastává významnou výchovnou roli, kdy prostřednictvím své autority formuje osobnost žáků, jejich hodnoty a postoje. Kázeň v tomto kontextu představuje nezbytný nástroj k naplňování výchovných cílů a vytváření příznivého prostředí pro vzdělávání. Bez zajištění základní kázně ve třídě není možné efektivně realizovat výukový proces. Komplexnost pedagogického procesu vyžaduje, abychom neoddělovali vzdělávací a výchovnou složku učitelovy práce. Autorita učitele se

projevuje v obou těchto oblastech a její budování je přímo závislé na tom, jak učitel zvládá kázeňské problémy a jak účinně působí na výchovný rozvoj svých žáků. Mimo to jsou zde tato témata zařazena také proto, že se problematice kázně, která má zároveň mimo jiného dopad také na motivaci žáků, významný vliv i na atmosféru a klima třídy, jak zmínili samotní respondenti výzkumu, což je ale uvedeno až ve výsledcích výzkumu.

1.6.1 Výchova

V této podkapitole nejprve popíšeme pojem výchova a výchovné styly se zaměřením primárně na učitelskou profesi. Výchova jako základní pedagogický proces prochází v posledních desetiletích významnou transformací. Od tradičních direktivních přístupů se postupně přechází k více demokratickým a participativním modelům, které lépe odpovídají potřebám současné společnosti a podporují aktivní zapojení žáků do vzdělávacího procesu.

Výchova představuje jeden ze základních pilířů pedagogické vědy. Přestože její přesná definice není jednotně ustanovena, odborníci se shodují na několika klíčových charakteristikách. Jde především o záměrnost, systematičnost a organizovanost procesu, který cílí na pozitivní změny v rozvoji jedince. Podstata výchovy spočívá v rozvinutí potenciálu člověka, jeho vrozených předpokladů, schopností a nadání. Výchovný proces by měl vytvářet optimální podmínky pro maximální osobnostní rozvoj každého jedince, přičemž důraz je kladen na odkrytí a rozvíjení skrytých dispozic (Pivarč, 2024, s. 11).

Výchova je záměrné, cílevědomé a dlouhodobé působení na jedince s cílem formovat jeho osobnost, rozvíjet jeho schopnosti, dovednosti, postoje a hodnoty. Tento proces zahrnuje několik vzájemně propojených složek. Vzdělávací složka se zaměřuje na předávání znalostí, rozvoj dovedností a formování poznávacích procesů. Formativní složka se soustředí na utváření charakteru, rozvoj morálních hodnot a budování sociálních kompetencí. Socializační složka zajišťuje začleňování jedince do společnosti, osvojování společenských norem a rozvoj komunikačních dovedností. Výchovný proces probíhá v různých prostředích, přičemž každé má svou specifickou úlohu. Zatímco rodina zajišťuje primární výchovu a vytváří základní hodnotový systém, škola poskytuje institucionální výchovu a systematické vzdělávání. Významnou roli hrají také vrstevnické skupiny a zájmové organizace (Dvořáková a kol., 2015, s. 15-19).

Hlavními cíli výchovy jsou všestranný rozvoj osobnosti, příprava na život ve společnosti, předávání kulturních hodnot a rozvoj samostatnosti a zodpovědnosti. Výchova je adaptivní proces, během kterého se daný jedinec seznamuje a osvojuje si veškeré faktory, které ho následně ovlivňují. Tyto faktory jsou vědomé i nevědomé, pozitivní i negativní, s čímž je nutno během výchovy dítěte počítat. Výchova totiž probíhá i nezáměrně, a dítě tak v daném prostředí přejímá vše, co mu prostředí předkládá (Jedlička a kol, 2018, s. 308).

Klíčovými pojmy v oblasti výchovného působení na dítě je také interiorizace a exteriorizace. Během interiorizace dochází k přijetí vnějších vlivů do vnitřního systému hodnot jedince, což se následně projevuje v jeho chování. Tento proces představuje nejvyšší stupeň sociálního učení, kdy se vnější regulace mění na vlastní seberegulaci. Exteriorizace pak znamená projev těchto zvnitřněných hodnot v konkrétním jednání (Pivarč, 2024, s. 16-18).

1.6.2 Výchovné styly

Školy mají značný podíl na sekundární socializaci dítěte a jejich úloha při výchově dítěte je tak nezanedbatelná. Každý učitel v dané škole volí určitý výchovný styl, prostřednictvím kterého k dítěti přistupuje. Výchovných stylů je hned několik, některé se mezi sebou prolínají, některé s v přístupu k určitým žákům nebo určitým situacím mění, střídají nebo jsou využívány souběžně. Mezi základní výchovné styky patří styl autoritativní, demokratický a liberální.

Autoritativní styl je charakteristický jasně stanovenými pravidly a jejich důsledným vyžadováním. Učitel má dominantní postavení, vyžaduje poslušnost a disciplínu. Tento přístup se vyznačuje direktivním přístupem, nadřazeností dospělých a manipulativními technikami. Žáci jsou v takovém prostředí obvykle pasivní, nesamostatní, nesebejistí, bojí se jakéhokoliv pochybení a zesměšnění. Ve skupině obvykle vzniká nekonformita, a někdy i šikana, která značně narušuje třídní klima (Jedlička a kol., 2018, s. 328, 334).

Kromě již zmíněných charakteristik je důležité poznamenat, že tento styl může být v určitých krizových situacích dočasně přínosný, například při řešení akutních problémů nebo v situacích vyžadujících rychlé a jasné vedení, ve školách se jedná obvykle o řešení

šikany. Dlouhodobě však může vést k potlačení kreativity a kritického myšlení žáků. Výzkumy také ukazují, že žáci vystavení převážně autoritativnímu stylu mají tendenci tento model později aplikovat ve vlastním životě, což není příliš vhodné s ohledem na demokratizaci společnosti (Dvořáková a kol., 2015, s. 37).

Demokratický styl představuje moderní přístup k výuce a výchově, který se vyznačuje otevřenou komunikací a vzájemným respektem mezi učitelem a žáky. Tento pedagog aktivně zapojuje žáky do vzdělávacího procesu, naslouchá jejich názorům a je ochoten přizpůsobit výuku jejich potřebám. Charakteristickým rysem takového učitele je schopnost vytvářet pozitivní atmosféru ve třídě, kde se žáci nebojí vyjádřit své myšlenky a připomínky. Při hodnocení využívá především pozitivní motivaci a pochvalu, případné kázeňské problémy řeší s důrazem na výchovný aspekt. Tento styl vedení podporuje rozvoj samostatnosti a zodpovědnosti žáků. Učitel stanovuje přiměřené požadavky a je ochoten je upravit podle individuálních schopností žáků. Důležitým prvkem je podpora vzájemné spolupráce a aktivního zapojení žáků do rozhodovacích procesů. Demokratický přístup vytváří vyvážený vztah mezi autoritou učitele a autonomií žáků, kde každý zná své postavení a respektuje role ostatních (Pivarč, 2024, s. 145).

Efektivita demokratického stylu významně závisí na systematické práci s třídním kolektivem a budování vzájemné důvěry. Důležitou součástí je také schopnost učitele facilitovat konstruktivní diskuzi a řešení konfliktů. Tento styl klade vysoké nároky na profesní kompetence učitele, především v oblasti komunikačních dovedností a emoční inteligence. Výzkumy potvrzují, že demokratický styl podporuje rozvoj sociálních kompetencí a vnitřní motivace žáků (Dvořáková a kol., 2015, s. 38).

Liberální styl se vyznačuje velkou mírou volnosti pro žáky, minimálním usměrňováním a důrazem na jejich samostatnost. Učitel vystupuje spíše jako partner, který respektuje žáky, ale na středních školách to je často jednostranné a žáci odmítají respektovat učitele, neboť vycítí svou možnost získat moc, autonomii. Tento přístup může být přínosný pro rozvoj samostatnosti, ale může vést k chaosu a nejistotě, a volba takového výchovného stylu může být uplatněna spíše ve výjimečných případech, kdy mají žáci rozvinutou vysokou sebekázeň. Tento výchovný styl je také často aplikován v alternativních školách, nicméně zde je nutno podotknout, že celkově systém výchovy je zde nastaven zcela jinak, a mnohdy je podporován také rodinným prostředím, a zde může

být skutečně efektivní, je-li od počátku správně nastaven, nicméně k tomu je potřebná bezprostřední disciplína všech aktérů vzdělávání (Jedlička a kol., 2018, s. 338-339).

Úspěšná aplikace liberálního stylu vyžaduje velmi dobrou znalost individuálních charakteristik žáků a pečlivou přípravu vzdělávacího prostředí. Je vhodný zejména při projektové výuce, kreativních činnostech nebo v situacích, kdy chceme podpořit samostatné objevování žáků. Pro jeho efektivní využití je klíčová předchozí práce na vytvoření funkčních pracovních návyků a seberegulačních mechanismů u žáků. V alternativních školách bývá tento styl často kombinován s propracovaným systémem sebehodnocení a vrstevnického hodnocení (Dvořáková a kol., 2015, s. 37).

Výchova dětí prochází v současnosti významnou proměnou od tradičního autoritativního přístupu k partnerskému vedení. Autoritativní výchova vede k potlačení samostatného myšlení, strachu z autority a neschopnosti převzít zodpovědnost za vlastní jednání. Naproti tomu liberální výchova na střední škole sice může být aplikovatelná, nicméně s ohledem na dynamiku období dospívání a adolescence je vhodné ji implementovat pouze tehdy, pokud se u žáků osvědčila v předchozích vývojových obdobích. Asi ideální volbou je partnerský přístup, respektující přístup, demokratický výchovný styl, který rozvíjí u dítěte nebo mladistvého zdravé sebevědomí a schopnost činit vlastní rozhodnutí (Helus, 2015, s. 315).

Klíčové jsou přitom pozitivní výchovné nástroje jako vysvětlování, diskuze, společné řešení problémů či práce s přirozenými důsledky chování. Důležitou roli hraje také oceňování snahy, podpora samostatnosti a vytváření bezpečného prostředí pro rozvoj. Zásadní změnou oproti minulosti je způsob stanovování pravidel a hranic, důslednost v dodržování dohodnutých pravidel, empatie k potřebám dítěte a schopnost aktivního naslouchání (Nováčková, 2015).

1.6.3 Autorita ve výchově

Autorita ve výchově představuje specifický vztah mezi vychovatelem a vychovávaným, který je založen na uznání, důvěře a respektu. Nejde pouze o formální postavení či moc, ale především o přirozenou schopnost pozitivně působit na druhé a vést je k žádoucímu chování a rozvoji. Utváření autority je komplexní proces ovlivněný řadou faktorů. Mezi nejvýznamnější

patří osobnostní charakteristiky vychovatele, jeho odborné kompetence, komunikační dovednosti a schopnost budovat pozitivní vztahy. Důležitou roli hraje také konzistentnost v jednání, spravedlivý přístup a autenticita projevu. Autoritu významně ovlivňuje i širší společenský kontext, postavení učitelské profese ve společnosti a podpora ze strany vedení školy a rodičů.

V souvislosti s autoritou ve výchově je třeba zkoumat i její různé podoby, formální a neformální autoritu, způsoby jejího získávání a udržování, ale také rizika její ztráty. Významné jsou též souvislosti s výchovnými styly, klimatem třídy a školy, a především s efektivitou výchovně-vzdělávacího procesu.

1.6.4 Kázeň

Kázeň představuje vědomé plnění sociální role a stanovených úkolů spojené s respektováním autority (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 122). Kroupová (2016, s. 45) dodává, že toto plnění není podmíněno trestem, ale vychází z vědomého přijetí pravidel. Různí autoři nahlízejí na kázeň odlišně. Čapek (2014, s. 16) zdůrazňuje, že příčiny nekázně mohou pramenit z rodinného prostředí, osobnostních faktorů žáka či kvality vztahů ve třídě. Významnou roli podle něj hraje také způsob vedení výuky a celková atmosféra školy. Balaban (In: Vyhnálková, Plischke, 2021, s. 7-8) pojímá kázeň jako otázku vzájemného respektu mezi učitelem a žáky, přičemž zdůrazňuje důležitost pochopení smyslu stanovených pravidel a vytvoření prostředí, kde se žáci cítí respektováni.

Buchtová et al. (2015, s. 34) upozorňuje na potřebu efektivní metodologie výchovné práce a systému pravidel. Současně poukazuje na širší společenské problémy ovlivňující kázeň, jako je pokles morálky či krize rodiny. Nekázeň podle autorky významně narušuje výuku a snižuje efektivitu vzdělávacího procesu. Kopecký (2024, s. 12) přináší nový pohled na problematiku kázně v kontextu digitálních technologií a upozorňuje na problémy spojené s nadměrným používáním digitálních zařízení, včetně kyberšikany a sociální izolace. Sucháček (2015, s. 67) zdůrazňuje význam fyzického prostředí třídy pro udržení kázně, především uspořádání lavic a optimální podmínky pro výuku.

Autorita učitele se musí budovat především na základě osobnostních kvalit a profesních kompetencí, nikoliv pouze na formální pozici. V současnosti se klade důraz na

preventivní přístup ke kázni a vytváření pozitivního třídního klimatu ještě před vznikem kázeňských problémů.

1.6.5 Vztah mezi výchovou a kázní

Vztah mezi výchovou a kázní je vzájemně provázaný. Kvalitní výchova vytváří předpoklady pro zdravou kázeň a naopak. V současné pedagogické praxi se stále více prosazuje komplexní přístup, který zohledňuje různé aspekty výchovného procesu. Moderní trendy ve výchově kladou důraz na pozitivní přístup a respektující komunikaci. Pozitivní výchova se zaměřuje na posilování žádoucího chování namísto trestání nežádoucího. Respektující přístup uznává důstojnost dítěte a podporuje jeho autonomii při současném stanovení jasných hranic.

Základem kázně ve škole je vytvoření bezpečného prostředí, kde se žáci mohou svobodně vyjadřovat a učit se z vlastních chyb. Pravidelná reflexe a společné hodnocení dodržování pravidel pomáhají žákům lépe pochopit jejich smysl a přijmout je za své. Významnou roli hraje také rozvoj sociálních dovedností a empatie, který podporuje pozitivní vztahy ve třídě. Místo důrazu na soutěživost je vhodnější podporovat spolupráci a vzájemnou pomoc mezi žáky. Při řešení kázeňských problémů se osvědčuje využívání přirozených důsledků nevhodného chování namísto klasických trestů. Pro efektivní budování kázně je zásadní jednotný přístup všech pedagogů. Různorodé požadavky a metody jednotlivých učitelů mohou vést ke zmatení žáků a oslabení respektu k pravidlům. Důraz by měl být kladen také na organizaci výuky a systematickou práci s třídním kolektivem. Nezbytnou součástí je také úzká spolupráce s rodinou a sjednocení přístupu ke kázeňským otázkám mezi školou a rodiči (Cardona, Rodríguez, 2023).

Poslušnost a zodpovědnost nejsou totožné pojmy. Zatímco poslušnost představuje pouhé podřízení se autoritě bez vlastního úsudku, zodpovědnost znamená jednání na základě vlastního přesvědčení a hodnot. Poslušné dítě sice může být krátkodobě „snazší“ na výchovu, ale z dlouhodobého hlediska tento přístup může být problematický. Čistě poslušný člověk se stává snadno manipulovatelným, nemá vlastní názor a může být náchylný ke zneužití. Naproti tomu výchova k zodpovědnosti, byť náročnější, vede k vytvoření samostatně myslící osobnosti (Helus, 2018, s. 219-220). Zodpovědný člověk jedná na základě vnitřněných hodnot a norem, nikoliv proto, že mu to někdo nařídil. Je

schopen nést důsledky svých rozhodnutí a jednat správně i bez dohledu autority. Autoritativní výchova zaměřená pouze na poslušnost nepřipravuje děti na samostatný život v dospělosti. Pro zdravý vývoj je klíčový respektující, partnerský přístup, který dětem umožňuje pochopit smysl pravidel a převzít zodpovědnost za své jednání (Nováčková, 2015).

Kázeňské problémy ve školním prostředí jsou často výsledkem působení různých negativních faktorů. Významnou roli hrají především nedostatky ve výchově v rodině, kde mohou chybět jasně stanovené hranice, důslednost nebo pozitivní vzory chování. Žáci, kteří nemají z domova osvojené základní sociální návyky a respekt k autoritám, pak obtížně přijímají školní pravidla. Další významnou příčinou nekázně může být nevhodně vedené vyučování. Pokud je výuka monotónní, nepřiměřeně náročná nebo naopak příliš jednoduchá, žáci ztrácejí motivaci a jejich pozornost se obrací k rušivým aktivitám. Nezajímavé vyučování vede k únavě a nezájmu žáků, což se často projevuje právě nekázní (Čapek, 2014).

Klíčovou roli hraje také osobnost a přístup učitele. Pedagogové trpící stavovou úzkostí nebo syndromem vyhoření mohou nevědomky přispívat k problémovému chování žáků. Jejich nejistota, podrážděnost nebo ztráta optimismu se přenáší na žáky a negativně ovlivňuje atmosféru ve třídě. Závažným problémem je také narušená komunikace mezi učitelem a žáky. Pokud chybí vzájemný respekt a porozumění, vzniká prostor pro konflikty a vzdor vůči autoritě. Nevhodné komunikační vzorce, jako je ironie, zesměšňování nebo přehlížení potřeb žáků, mohou vést k závažným kázeňským problémům a narušení vztahů v třídním kolektivu (Whitaker et al., 2015).

Aby byli žáci ukázněni, měl by se učitel držet didaktických zásad, která mu napomohou jednak posílit autoritu, a jednak potlačit neukázněné chování žáků. Mezi tyto základní didaktické zásady patří zejména (Buchtová, 2020, s. 59-60):

- Zásada vědeckosti: kázeň i výchova musí probíhat v souladu s vědeckými zásadami,
- zásada cílevědomosti: kázeň je ucelená problematika, kterou musí učitel velmi dobře znát a vnímat jako celek,
- zásada optimismu: optimismus v přístupu k žákům vzbuzuje v žácích důvěru k učiteli,

- zásada srozumitelnosti. kázeňské i výchovné prostředky musí být pro žáky srozumitelné a jednoznačně pochopitelné,
- zásada upřímnosti: učitel se před žáky nepřetvařuje,
- zásada přiměřenosti: kázeňské prostředky jsou přiměřené a individuální,
- zásada jednotného přístupu: učitelé postupují v souladu s vizí školy a jednotně s kolegy,
- zásada soustavnosti: udržování kázně je soustavné a průběžné,
- zásada postupnosti: učitelé postupují od jedné výchovné metodě ke druhé postupně,
- zásada trpělivosti,
- zásada náročnosti a úcty k osobnosti žáka,
- zásada orientace: učitel potlačuje negativní rysy chování žáka,
- zásada důslednosti,
- zásada komplexního rozvoje,
- zásada výchovy kolektivem: demokratické, přátelské a otevřené klima, všestranně respektující prostředí,
- zásada členitosti kázeňských prostředků: ideální diferenciací kázeňských prostředků.

Téma kázně je rovněž velmi úzce propojeno s tématem autority, neboť podmínkou kázně žáků je přirozená autorita učitele. Samozřejmě, základní podmínkou kázně může být také jen pouhé mocenské postavení učitele, nicméně v takovém případě bývá kázeň pouze krátkodobá a nestabilní.

Vztah výchovy a autority spočívá ve skutečnosti, že hodnoty a normy společnosti jsou v autoritě zakotveny a jsou prostřednictvím ní také prosazovány. Způsob jejich prezentace se odvíjí od výchovného procesu, od úrovně emočních vztahů žáků s učiteli, a nelze je tak od sebe oddělit (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 191).

1.7 Vztah středoškoláků k autoritám

Hovoříme-li o žácích středních škol, popisujeme skutečnosti vývojového období zvaném adolescence. Toto období obvykle začíná ve věku 15 let a trvá několik let, zpravidla končí kolem 20. roku života. Toto období je charakteristické dynamickým

utvářením identity a hormonální bouří, spojenou s gradováním puberty a utvářením jedinečné osobnosti. Během této doby středoškolského vzdělávání tak žáci procházejí fází vývoje, která je zásadní pro formování jejich vztahu k autoritám (Thorová, 2015, s. 414). Podle Vágnerové (2022, s. 1010) je tato etapa adolescence často spojena s hledáním hranic, což se může projevat určitou extrémností chování. Mladí lidé v tomto věku vnímají období pozdní adolescence jako prostor pro získání nezávislosti a odkládání odpovědnosti, což ovlivňuje i jejich vztah k autoritám.

Problémem je, že dospívající mají obvykle potíže se zcela přirozeně a dobrovolně ztotožnit se světem konkrétních autorit. Mají problém podřídít se jednotlivým normám, a jednat v jejich smyslu, a to zejména proto, že jejich vnitřní síla je v rozporu s tím, co mladistvý chce, a s tím, co se od něj očekává a požaduje. Proto je důležité, aby učitelé žáky neseznamovali pouze s tím, jaké jsou normy a pravidla, ale také v nich vzbudili přirozenou potřebu a ochotu je respektovat a dodržovat. Některé alternativní přístupy vzdělávání autority zcela odmítají (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 187). Nicméně tento model je velmi idealistický a na většině školách následně nefunkční, neboť ještě více vede žáky v kritickém věku k chaosu a zmatení.

Starší žáci na středních školách oceňují přístup učitelů, kteří s nimi jednájí partnersky, respektují jejich názory a nepoužívají svou formální nadřazenost. Vágnerová (2022, s. 1141) uvádí, že učitelé, kteří aktivně naslouchají a respektují žáky jako rovnocenné partnery, výrazně přispívají k posílení sebevědomí studentů a motivaci ke školní práci. Naopak učitelé, kteří zdůrazňují svou nadřazenost a nerespektují názory žáků, mohou vyvolat negativní reakce. Tento autoritativní přístup, který ohrožuje sebeúctu adolescentů, často vede k odporu vůči škole a ke ztrátě zájmu o výuku.

Specifickým faktorem ovlivňujícím vztah středoškoláků k autoritám je také vliv vrstevnické skupiny. Jak uvádí Thorová (2015, s. 420), názory a postoje vrstevníků mají v období adolescence často větší váhu než názory dospělých autorit. To může vést k situacím, kdy student, který by jinak respektoval autoritu učitele, se pod vlivem skupiny chová vzdorovitě nebo nepřiměřeně. Důležitou roli hraje také digitální prostředí a sociální sítě. Současní středoškoláci jsou první generací, která vyrůstá v plně digitalizovaném světě, což významně ovlivňuje jejich vnímání hierarchie a autority. Online prostředí jim poskytuje platformu pro okamžité sdílení názorů a zkušeností s

autoritami, včetně učitelů, což může vést k rychlému šíření jak pozitivních, tak negativních hodnocení.

Adolescenti vlivem veškerých změn a rychlého zrání organismu mnohdy ztrácí sami nad sebou sebekontrolu, což vede k verbálním provokacím učitele, vulgaritám, agresivitě. Objevuje se často flegmaticnost, nezájem, cholericnost. Mladiství rádi v tomto období demonstrují svou moc, nadřazenost, zesměšňování kompetencí, vybízení dospělého ke „klídku“, demonstrování vlastního nadhledu, klidu, arogance, sarkasmus a ironický humor vůči dospělým. Někteří mladiství se tak chovají jen proto, že si uvědomují, že jsou na druhých stále ještě závislí, ale už se blíží jejich dospělost nebo jsou již ve stádiu mladé dospělosti, a chtějí získat „práva“ dospělých, nicméně bez příslušných povinností. Mladiství se dožadují tímto vyšší autonomie, posunutí hranic, testují odolnost a schopnosti dospělých (Thorová, 2015, s. 418-419).

Přechod na střední školu je pro mnoho studentů náročným obdobím, protože se musí adaptovat na nové prostředí a nové učitele. Tento přechod často znamená nejen opětovné budování vlastní pozice ve skupině, ale i přehodnocení vztahu k autoritám. Hodnota školního výkonu se pro studenty stává relativní, více záleží na sociálním významu než na samotném obsahu učiva (Vágnerová, 2022). To vede k tomu, že žáci mohou přistupovat k autoritě učitele s menším respektem, pokud nevnímají přímý přínos pro svůj osobní růst. Individuální přístup učitele, který je schopen rozpoznat a podpořit jedinečné schopnosti studentů, je přesto adolescenty vysoce ceněn.

Při budování autority je třeba zohlednit specifika různých typů středních škol, neboť každý typ vzdělávací instituce přináší jedinečné výzvy a požadavky. Na gymnáziích se učitelé často setkávají s vysokými ambicemi žáků a jejich rodičů, což vyžaduje nadstandardní odbornou přípravu pedagoga. Žáci gymnázii mají obvykle větší zájem o studium, častěji vstupují do diskuzí a zpochybňují předkládané informace, což klade vysoké nároky na učitelovu schopnost argumentace a odbornou základnu. Vzhledem k zaměření na přípravu k vysokoškolskému studiu musí být učitel připraven reagovat na složitější dotazy a podporovat kritické myšlení studentů.

Na odborných školách je situace odlišná především v potřebě propojování teoretických znalostí s praktickými dovednostmi. Učitelé zde musí prokázat nejen pedagogické schopnosti, ale také praktické zkušenosti v daném oboru. Složení tříd bývá

často různorodější z hlediska studijních předpokladů, což vyžaduje flexibilnější přístup k výuce. Specifickou roli zde hrají učitelé odborného výcviku, jejichž autorita se opírá především o praktické zkušenosti a dovednosti. V prostředí učilišť se klade větší důraz na praktické dovednosti než na teoretické znalosti. Učitelé zde často čelí náročnější práci s motivací studentů a potřebují silnější osobnostní autoritu. Důležitou roli hraje stanovení jasných pravidel a jejich důsledné dodržování. Významným faktorem je také propojení výuky s reálným pracovním prostředím, které může posílit motivaci studentů a respekt k autoritě učitele.

Základem budování autority na středních školách obecně je profesionální přístup zahrnující důslednou přípravu na výuku, spravedlivé hodnocení a jednotný přístup ke všem žákům. Neméně důležité jsou komunikační dovednosti, kde klíčovou roli hraje jasné vyjadřování očekávání, aktivní naslouchání a schopnost poskytovat konstruktivní zpětnou vazbu. Osobnostní kvality učitele, jako jsou autentičnost v projevu, důslednost v jednání a emoční stabilita, významně přispívají k budování přirozené autority. V neposlední řadě jsou důležité pedagogické dovednosti, které zahrnují schopnost využívat různorodé výukové metody, uplatňovat individuální přístup a efektivně řešit konflikty. Je třeba zdůraznit, že přestože existují obecné principy budování autority, každá škola a třída vyžaduje individuální přístup přizpůsobený konkrétním podmínkám a potřebám. Úspěšný učitel musí být schopen flexibilně reagovat na specifické požadavky daného vzdělávacího prostředí a přizpůsobit své strategie tak, aby maximálně podpořil vzdělávací proces a osobnostní rozvoj žáků.

Pro efektivní budování autority u středoškoláků je klíčové pochopit také psychosociální kontext jejich života mimo školu. Významnou roli hrají rodinné vztahy a výchovné styly, které žáci zažívají doma. Pokud například mladý člověk vyrůstá v prostředí s autoritativním rodičovským stylem, může to vést k silnějšímu odporu vůči autoritám ve škole, nebo naopak k jejich přílišnému respektování bez zdravého kritického odstupu.

V kontextu současného vzdělávání se jako účinná strategie jeví kombinace pevně stanovených pravidel s prostorem pro studentskou autonomii. Praktické zkušenosti ukazují, že středoškoláci lépe přijímají autoritu učitele, když mají možnost podílet se na tvorbě třídních pravidel, dostávají prostor pro vlastní iniciativu a kreativitu, jsou jim

vysvětlovány důvody jednotlivých rozhodnutí, cítí, že jejich názory jsou brány v úvahu. Významným faktorem je také konzistence v přístupu celého pedagogického sboru. Pokud různí učitelé uplatňují výrazně odlišné přístupy k autoritě, může to u žáků vyvolávat zmatek a snižovat respekt k autoritám obecně.

2 Současné trendy autority ve vzdělávání

Pro analýzu současných trendů autority ve vzdělávání byly využity výzkumy Vališové a Kovaříkové (2021), který se týkal výzkumu změn v pojetí autority učitele. Dále pak výzkum Ďuricové, Petříka a Vašašové (2020), který se zabýval rolí autority ve školství a analyzoval Jacksonův koncept skrytého kurikula. Významný byl také výzkum Bourna (2015), který zkoumal vzdělávací změny a jejich propojení na různých úrovních. Hen a Goroshit (2016) ve své studii prokázali význam pozitivních vztahů mezi učitelem a žáky. Jozauska (2019) analyzovala vliv učitele jako činitele pozitivních změn ve společnosti. Mezinárodní srovnávací výzkum Bendla a Šarocho (2015) poskytl cenné poznatky o dilematech při budování učitelské autority v různých zemích. Jedlička a kol. (2018) se zaměřili na souvislosti mezi autoritou a prestiží učitelské profese. Lü a Hu (2021) zkoumali vliv informačních technologií na autoritu učitele a Chen (2022) zdůraznil význam kontinuálního vzdělávání učitelů v současném vzdělávacím systému.

Problematika autority ve vzdělávání prochází v současnosti významnými změnami. Jak uvádějí Vališová a Kovaříková (2021, s. 179-180) *„Tematika autority v současnosti významně přesahuje tradiční vidění a dostává se do nových konotací – ty v obecné rovině zohledňují postavení jedince ve společnosti, potřebu svobody a seberealizace individua, schopnost orientace ve složitých sociálních vazbách a náročných životních situacích. V neposlední řadě akcentují i individuální a sociální odpovědnost jedince, sebeovládání, vnitřní ukázněnost, volní úsilí a jiné osobnostní charakteristiky. Tyto aspekty se prolínají do pojetí osobnosti učitele, jeho typologií, do možností rozvoje jeho autority i do jednotlivých stylů výuky“* (Vališová, Kovaříková, 2021, s. 179-180).

Přelom 20. století přinesl zásadní změny v pohledu na autoritu učitele v pedagogickém procesu. Některé moderní koncepce dokonce vyzývaly k úplnému opuštění autority, kterou vnímaly jako formu nátlaku a přehnané kontroly nad žáky. Tento trend vedl k oslabování autority nejen ve školství, ale v celé společnosti. Významným přínosem pro pochopení role autority byl Jacksonův koncept „skrytého kurikula“ založený na třech základních pilířích-řízení, pravidelnosti a pravidlech. Na to navázala česká odbornice Vališová, která zdůrazňuje význam pořádku, práv a povinností při budování zdravé autority učitele (Ďuricová, Petřík, Vašašová, 2020, s. 127-128).

Bourn (2015) toto zjištění dále rozvíjí a zasazuje do širšího kontextu. Podle jeho výzkumu se vzdělávací změny odehrávají současně na několika vzájemně propojených úrovních. Začínají na úrovni jednotlivého žáka, prostupují celým školním prostředím a v konečném důsledku ovlivňují i širší společenský kontext. Učitelé v tomto procesu zastávají klíčovou roli jako iniciátoři a facilitátoři pozitivních změn, přičemž jejich vliv přesahuje hranice školní třídy. Zvláštní pozornost si zaslouží vztahová rovina mezi učiteli a žáky. Hen a Goroshit (2016) na základě svých výzkumů zdůrazňují, že přístup učitelů je základním stavebním kamenem pro vytvoření silných a podpůrných vztahů. Tyto vztahy následně významně ovlivňují nejen akademické výsledky žáků, ale také jejich motivaci k učení a celkový osobnostní rozvoj. Poukazují také na přirozenou schopnost žáků rozpoznat a respektovat osobní autoritu učitele, což vytváří příznivé podmínky pro efektivní vzdělávací proces.

Výzkumy jednoznačně potvrzují, že učitel má zásadní vliv na úspěšnost studentů. V moderní škole je učitel vnímán jako důležitý činitel pozitivních změn nejen ve vzdělávacím procesu, ale i v širší společnosti. Jeho autorita již není založena na představě dokonalosti, ale naopak na schopnosti přiznat chyby a pracovat s nimi. Klíčovou se ukazuje schopnost budovat pozitivní vztahy se studenty, přičemž autorita učitele úzce souvisí s koncepty moci a vlivu. Efektivní učitel by měl disponovat jak odbornými znalostmi, tak odpovídajícími osobnostními kvalitami (Jozauska, 2019, s. 175-176).

V současné době se často setkáváme s nepochopením pojmu autority, který bývá chybně spojován s autoritářstvím a bezpodmínečnou poslušností. Skutečná autorita učitele by však měla vycházet z jeho role jako lídra, který dokáže pozitivně ovlivňovat skupinu směrem k dosažení vzdělávacích cílů. Efektivní vedení školy by mělo využívat takové učitele k budování pozitivní školní kultury a neustálému zlepšování vzdělávacího procesu (Ďuricová, Petřík, Vašašová, 2020, s. 128-130).

Zajímavý vhled do této problematiky poskytl výzkum z roku 2014 porovnávající přístupy k učitelské autoritě mezi studenty učitelství z České republiky, Estonska a Finska. Výzkum odhalil několik klíčových dilemat, kterým učitelé při budování své autority čelí, například volbu mezi rychlým prosazením disciplíny a postupným budováním respektu, dilema mezi rolí dohlázeatele nad pravidly a morálního vzoru, či

otázku nalezení rovnováhy mezi blízkostí ke studentům a zachováním profesionálního odstupu (Bendl, Šaroch, 2015, s. 124-132).

Jak zdůrazňuje Jedlička a kol. (2018, s. 297), problematika autority úzce souvisí s prestiží učitelské profese v očích veřejnosti, žáků a rodičů, stejně jako s účinností výchovného působení a školní kázní. Současné výzvy zahrnují také medializaci učitelské profese, globalizaci a vývoj moderních technologií. Učitelé jsou vnímáni jako klíčoví činitelé pozitivních změn ve společnosti. Jejich role se však v současnosti výrazně mění. Z dříve respektovaných osobností se stávají poskytovatelé služeb, kteří čelí kritice jak ze strany médií, tak i žáků (Jozauska, 2019, s. 171-173). Jak poznamenávají Lü a Hu (2021, s. 46), s rozvojem informačních technologií již učitelé nejsou považováni za primární nositele znalostí, což přispívá k celkovému poklesu jejich autority. V současném vzdělávacím prostředí je proto klíčové najít rovnováhu mezi respektováním autority a podporou svobodného rozvoje žáků.

Důležitým prvkem pro udržení autority učitele v moderním vzdělávání je mimo jiného kontinuální vzdělávání učitelů. Nestačí již pouze teoretické znalosti, ale učitelé musí být schopni své vědomosti efektivně předávat žákům prostřednictvím různorodých výukových metod a moderních technologií. Profesní růst by měl být podporován jak systémově (vládními politikami a financemi), tak vlastní iniciativou pedagogů, včetně aktivní účasti na vzdělávacích seminářích a odborných školeních. Poukazuje se na nutnost překonání tradičního modelu výuky a zdůrazňuje potřebu vytváření živého, flexibilního a zajímavého vyučování, které odpovídá potřebám současných žáků. Kromě znalostí by učitelé měli rozvíjet svou schopnost sebereflexe (Chen, 2022). Bourn (2015) vnímá učení jako mnohvrstevnatý proces daleko přesahující pouhé předávání znalostí a rozvoj dovedností. V jeho pojetí je učení dynamickým procesem, který zahrnuje práci s emocemi, osobními zkušenostmi a prožitky všech zúčastněných. Učitel v tomto pojetí není pouze předavatelem informací, ale stává se průvodcem komplexním procesem osobnostního rozvoje žáků.

Praktická část

3 Analýza budování autority učitele u středoškoláků

Tato kapitola se věnuje komplexní problematice vnímání učitelské autority v prostředí středních škol v regionu Louny a Žatec. V současném vzdělávacím systému je otázka autority učitele stále aktuálnějším tématem, zejména s ohledem na měnící se společenské podmínky a nové přístupy ke vzdělávání. Region Lounska a Žatecka představuje specifickou oblast s vlastními charakteristikami školního prostředí, které mohou ovlivňovat vztahy mezi učiteli a žáky.

Základní výzkumný problém se zaměřuje na to, jak středoškolští žáci vnímají autoritu svých pedagogů a jakým způsobem toto vnímání ovlivňuje celkovou atmosféru ve třídě. V současné době, kdy se významně proměňuje role učitele i očekávání žáků, je důležité porozumět faktorům, které přispívají k budování přirozené autority pedagoga.

3.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je identifikovat klíčové atributy, na základě kterých žáci vnímají autoritu pedagogů, a analyzovat, jak tyto faktory ovlivňují celkovou atmosféru a vztahy ve třídě.

Soustředíme se na identifikaci klíčových atributů, které z pohledu žáků utvářejí autoritu pedagoga. Mezi tyto atributy patří například odbornost učitele, jeho komunikační dovednosti, schopnost řešit konfliktní situace, nebo míra empatie a spravedlivého přístupu ke studentům. Současně se výzkum zaměřuje na analýzu vztahu mezi učitelskou autoritou a třídním klimatem. Důležitou součástí je také analýza situace, jak učitelská autorita působí na vzájemné vztahy mezi žáky a na jejich ochotu spolupracovat během výuky. Výzkum si klade za cíl nejen popsat současnou situaci na středních školách v daném regionu, ale také poskytnout praktická doporučení pro pedagogy, jak efektivně budovat a udržovat autoritu v současném vzdělávacím prostředí. Tato doporučení mohou přispět ke zkvalitnění výuky a zlepšení vztahů mezi učiteli a žáky na středních školách.

3.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný soubor tvoří celkem 8 žáků středních škol (4 dívky a 4 chlapci) ve věkovém rozmezí 16-19 let. Všichni účastníci výzkumu jsou žáci středních škol v okresech Louny a Žatec.

Tabulka 1: Charakteristika výzkumného vzorku

Číslo respondenta	Jméno	Věk	Ročník	Škola
1	Daniel	18 let	4. ročník	Gymnázium Louny
2	Michaela	17 let	3. ročník	Obchodní akademie, Žatec
3	Kristýna	19 let	4. ročník	Gymnázium Louny
4	Evelyn	16 let	1.ročník	Gymnázium Louny
5	Jakub	19 let	4.ročník	Soukromá střední odborná škola, Žatec
6	Martina	18 let	3. ročník	Obchodní akademie, Louny
7	Klára	17 let	2. ročník	Střední odborná škola podnikatelská, Žatec
8	Ctibor	19 let	4. ročník	Střední odborná škola elektrotechnická, Žatec

Zdroj: Vlastní

3.3 Výzkumná metoda

Pro vlastní šetření byl zvolen kvalitativní výzkumný přístup, konkrétně metoda strukturovaného rozhovoru.

Kvalitativní šetření představuje výzkumný přístup zaměřený na hloubkovém zkoumání určité problematiky. Jeho hlavním cílem je získat detailní a komplexní s menším počtem respondentů. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu nelze výsledky zobecnit na celou populaci, ale poskytují hlubší porozumění sledovaných jevů. Data získaná kvalitativním šetřením mají podobu textu, nikoli čísel. Výzkum pomocí rozhovorů je jednou z hlavních metod kvalitativního šetření. Jde o metodu přímého dotazování mezi

výzkumníkem a respondentem, která umožňuje získat detailní informace a osobní pohled respondenta na zkoumanou problematiku. Významnou výhodou této metody je možnost reagovat na odpovědi respondenta a klást doplňující otázky. Nezbytnou součástí je pečlivý záznam dat, nejčastěji pomocí nahrávání a následného přepisu. Pro toto šetření byla zvolena metoda strukturovaného rozhovoru. Výzkumník má předem připravené okruhy otázek (Hendl, 2023, s. 47, 179).

Kvalitativní přístup umožňuje hlubší porozumění zkoumanému jevu a zachycení zkušeností respondentů. Rozhovor jako výzkumná metoda nabízí možnost přímé interakce s respondenty a flexibility při získávání dat. Tato metoda byla zvolena proto, že umožňuje hlubší porozumění názorům vybraných žáků, a zároveň poskytuje dostatečný prostor pro jejich vlastní vyjádření.

Pro vlastní šetření byly připraveny otázky rozdělené do několika tematických okruhů. První část se věnovala obecnému vnímání školního prostředí, následovala témata související s vnímáním učitelské autority a její rolí v třídním klimatu. Závěrečná část rozhovorů se zaměřila na ideální představy vztahu mezi učitelem a žáky.

Témata rozhovorů byla strukturována do několika hlavních oblastí. První oblast se zaměřovala na obecné vnímání školního prostředí a atmosféry ve třídě. Následovala stěžejní část rozhovoru věnovaná vnímání učitelské autority, kde žáci popisovali své zkušenosti s různými typy učitelů a jejich přístupy k autoritě. Další okruh otázek se soustředil na konkrétní příklady situací, kdy se žáci setkali s autoritativním jednáním učitelů, a jak tyto situace ovlivnily třídní klima. Závěrečná část rozhovoru se věnovala představám žáků o ideálním vztahu mezi učitelem a žáky a jejich názorům na budování zdravé autority.

Otázky byly formulovány otevřeně, aby podporovaly respondenty v detailním vyjádření jejich názorů a zkušeností. V případě potřeby byly použity doplňující otázky pro upřesnění nebo rozvinutí odpovědí.

3.4 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jak žáci středních škol vnímají autoritu pedagogů a jaký má tato autorita vliv na třídní klima?

Dílní výzkumné otázky:

- Jaké atributy osobnosti a profesního působení učitele přispívají k budování jeho autority u žáků?
- Jakými způsoby se projevuje autoritativní působení učitele na dynamiku třídního kolektivu?
- Jak souvisí míra autority učitele s kvalitou vztahů mezi žáky a celkovou atmosférou ve třídě?
- Jaký je vztah mezi způsobem uplatňování učitelské autority a pocitem pohody žáků ve třídě?

3.5 Způsob provedení výzkumu, sběr dat

Sběr dat probíhal v období od ledna do března 2024 prostřednictvím individuálních rozhovorů se žáky středních škol v regionu Louny a Žatec. Rozhovory vedla osobně autorka výzkumu, která má pedagogickou praxi na středních školách v daném regionu.

Vzhledem k časovým možnostem respondentů byly rozhovory realizovány formou video hovorů přes sociální síť. Tato forma byla zvolena především s ohledem na flexibilitu a pohodlí respondentů, kteří se mohli připojit z domácího prostředí. Rozhovory probíhaly v klidném prostředí bez přítomnosti třetích osob, což přispělo k otevřenosti respondentů a kvalitě získaných dat.

Průměrná délka rozhovoru činila 45 minut, přičemž nejkratší rozhovor trval 35 minut a nejdelší 60 minut. Všechny rozhovory byly nahrávány pomocí aplikace pro záznam obrazovky a zvuku, následně byly přepsány do textové podoby pro potřeby analýzy.

Celkem se výzkumu zúčastnilo 8 žáků různých středních škol v regionu Louny a Žatec. Všichni zúčastnění projevili zájem o téma a aktivně se zapojovali do diskuse.

3.6 Metoda vyhodnocení dat

Získaná data byla následně analyzována pomocí kvalitativních metod, především prostřednictvím otevřeného kódování a následné kategorizace zjištěných informací. Tento přístup umožnil identifikovat klíčová témata a vzorce ve vnímání učitelské autority mezi středoškolskými žáky v daném regionu. Pro analýzu získaných dat z rozhovorů byla zvolena metoda jednoduchého a axiálního kódování.

Tento proces začal pečlivým přepisem všech nahraných rozhovorů do textové podoby. V první fázi analýzy bylo využito otevřené kódování, během kterého byly texty rozhovorů důkladně pročitány a významové jednotky byly označovány příslušnými kódy. Tyto kódy představovaly klíčová slova nebo krátké fráze vystihující podstatu dané části výpovědi. Například výroky týkající se vlastností učitelů byly označeny kódy jako spravedlnost, odbornost nebo komunikační dovednosti.

V následující fázi byly identifikované kódy seskupovány do větších významových celků, kategorií. Tyto kategorie představovaly obecnější témata, která se v rozhovorech objevovala opakovaně. Například kódy související s osobnostními charakteristikami učitelů byly sloučeny do kategorie osobnost učitele. Pomocí axiálního kódování byly následně zkoumány vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Tento proces umožnil odhalit, jak spolu různé aspekty vnímání učitelské autority souvisejí a jak se vzájemně ovlivňují. Například bylo možné sledovat, jak kategorie komunikační styl učitele souvisí s kategorií třídní klima.

Během celého procesu analýzy byl kladen důraz na zachování autenticity výpovědí respondentů a na objektivní interpretaci získaných dat. Během rozhovorů nevznikly žádné technické ani komunikační problémy, které by negativně ovlivnily kvalitu získaných dat.

3.7 Etické hledisko

Ve vztahu k respondentům byla zajištěna dobrovolnost účasti a plná informovanost o průběhu a účelu výzkumu. Každý účastník byl před zahájením rozhovoru seznámen s cíli výzkumu a způsobem využití získaných dat.

Všichni respondenti poskytli slovní informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a s nahráváním rozhovoru. Byli informováni o možnosti kdykoliv ukončit svou účast ve výzkumu nebo odmítnout odpovědět na otázky, které by jim byly nepříjemné. Během rozhovorů byl kladen důraz na respektování osobních hranic respondentů a vytvoření bezpečného prostředí.

Z hlediska ochrany osobních údajů je zajištěna anonymita všech účastníků. V prepisech rozhovorů a při zpracování dat byla všechna jména změněna a odstraněny identifikační údaje, které by mohly vést k rozpoznání konkrétních osob. V práci jsou citovány pouze ty části rozhovorů, které přímo souvisí s výzkumnými otázkami a otázkami pro rozhovor.

Výsledky výzkumu budou použity výhradně pro účely této práce.

4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Tato kapitola prezentuje klíčová zjištění výzkumu v oblasti budování autority učitele a její dopady na třídní klima. Data získaná z rozhovorů s respondenty byla analyzována pomocí různých úrovní kódování a jsou zde systematicky představena včetně jejich interpretace.

4.1 Jednoduché kódování

V této podkapitole jsou prezentovány výsledky prvotní analýzy dat pomocí jednoduchého kódování. Data jsou organizována do přehledných tabulek, které zachycují základní kategorie a vztahy mezi nimi.

Tabulka 2: Faktory ovlivňující autoritu učitele

Pozitivní faktory	Negativní faktory
Smysl pro humor	Přílišná přísnost
Spravedlivost	Povyšování se
Nastavení hranic	Ignorování názorů žáků
Schopnost vysvětlit látku	Nudný výklad
Kreativita	Nezájem o inovaci
Přirozené vystupování	Předstírané chování
Vstřícnost	Křik, vztek učitele
Vyrovnaný, klidný přístup	
Trpělivost	

Zdroj: Vlastní

Tabulka 2 identifikuje klíčové faktory ovlivňující autoritu učitele. Z pozitivních faktorů vyniká především kombinace profesních dovedností (schopnost vysvětlit látku, kreativita) s osobnostními charakteristikami (spravedlivost, trpělivost). Negativní faktory zahrnují zejména nevhodné přístupy k žákům (povyšování se, ignorování názorů) a neefektivní výukové metody. Osobnostní charakteristiky učitele hrají zásadní roli při budování autority. Respondenti jednoznačně potvrzují význam autenticity a přirozeného

vystupování. Zvláště důležitá je emoční inteligence a sociální kompetence, stejně jako smysl pro humor, který podporuje pozitivní vztah mezi učitelem a žáky. Spravedlivost a důslednost jsou považovány za základní předpoklady učitelské autority.

V oblasti profesních kompetencí se jako klíčové ukazují odborná způsobilost a schopnost srozumitelného výkladu. Učitel musí být schopen kreativně přistupovat k výuce a efektivně komunikovat na různých úrovních. Významná je také schopnost individualizovat výuku dle potřeb jednotlivých žáků.

R1: Učitel „*musí mít hlavně respekt a smysl pro humor*“. Dále R1 dodává, že nemá rád zesměšňování žáků ze strany učitele. Důležitý je rovný přístup, a také využívání nových, inovativních a aktivizujících metod, které jsou kreativní, zábavné a žákům jsou tzv. blíže. Toto tvrzení posiluje také R2, který uvedl, že „*ideální je vzájemný respekt, když studenti mohou vyjádřit souhlas i nesouhlas, super je, když je sám učitel aktivní, používá nové metody a přichází s novými věcmi. Pak ho máme radši, baví nás hodiny, a i my jsme milejší*“. ... R2 má právě zkušenosti s učitelem, který „*je přísný, ale umí udělat i srandu, i sám ze sebe. Což je důležité, protože ukáže i tu lidskou stránku. Ale je přísný, co se týká učiva, takže i naučí. Je hodně vzdělaný, a je vidět, že ho svůj předmět baví*“. Důležité je umění naslouchat, komunikovat, diskutovat, mít skutečný zájem o učivo i žáky.

R3 navíc dodává, že učitel musí být empatický a trpělivý, neboť se často stává, že žáci látku nechápou, a potřebují individuální péči a oporu a je důležité, aby ji učitel dokázal poskytnout. Důležité jsou také komunikační dovednosti, když se učiteli cokoliv nelíbí nebo i žákům, je důležité si vyjasnit danou situaci ihned.

Velmi zajímavý je názor R6, který uvedl, že autoritu učitele do velké míry utváří také jeho věk, inteligence, ale i tón hlasu. To souvisí se způsobem komunikace, která musí být adekvátní nejen z hlediska obsahu, ale také z hlediska projevů učitele. Přímá, otevřená komunikace tzv. na rovinu je pro R8 velmi důležitá. Učitel musí umět komunikovat nejen pozitivní věci, ale také negativní a méně příjemné věci, a je proto důležité komunikovat otevřeně a bez vyhýbání se tématům, bez neupřímnosti atp.

R6 sdělil, že autoritu učitele právě ve velké míře ovlivňuje také inteligence i emoční inteligence. Schopnost řešit problémy včas, mít zájem o žáky, zajímat se o dění v kolektivu vnímá R6 jako zcela základní dovednost učitele. Jako zcela zásadní uvádí emoční

inteligenci a sociální inteligenci, a zcela odmítá zesměšňování žáků, což se v jeho škole občas děje a má to vliv nejen na pohodu daného žáka, ale také na třídní klima. R7 dodává, že učitelé by si měli uvědomit, že jsou pro žáky velkou osobností a vzorem, a vše, co jim předávají a říkají, je může na velmi dlouho nebo celoživotně pozitivně i negativně poznamenat, a je na to nutno myslet nejen tehdy, pokud chce učitel někoho zesměšnit, ale také pozitivně ovlivnit.

R7 a R8 vyžadují individuální přístup k žákům, kdy každého žáka je nutno vnímat jako jedinečnou, neopakovatelnou bytost, ke které je nutno přistupovat individuálně, avšak s ohledem na spravedlnost.

Na tom, že učitel musí být spravedlivý, férový se shodli všichni respondenti.

Tabulka 3: Charakteristiky a typologie učitelské autority a jejich dopad na třídu

Typ autority	Projevy autority	Dopad na třídu
Přirozená autorita	Smysl pro humor	Pozitivní atmosféra
	Respekt bez povyšování	Efektivní výuka
	Spravedlivý přístup	Pocit bezpečí, jistoty
	Důslednost	Přirozený respekt žáků
Autoritářství	Povyšování se	Negativní atmosféra
	Nezájem o názory žáků	Ztráta respektu k učiteli
	Přílišná přísnost	Stres ve třídě
Nízká autorita	Přílišná přátelskost	Ztráta respektu k učiteli
	Nedostatečné hranice	Chaos ve třídě
	Nejasná pravidla	Konflikty ve třídě, demotivace

Zdroj: Vlastní

Tabulka 3 představuje typologii učitelské autority a její dopady na třídu. Identifikuje tři základní typy autority. Přirozenou autoritu charakterizovanou rovnováhou mezi respektem a vstřícností, autoritářství vyznačující se nadměrnou kontrolou a mocenským přístupem, nízkou autoritu spojenou s nedostatečným vedením třídy. Přirozená autorita, charakterizovaná rovnováhou mezi respektem a vstřícností, vytváří optimální podmínky pro učení a podporuje pozitivní třídní klima. Naproti tomu

autoritářský přístup vede ke stresu a napětí ve třídě, způsobuje ztrátu motivace žáků a vytváří komunikační bariéry. Nízká autorita pak způsobuje chaos, nejistotu a komplikuje dosahování vzdělávacích cílů.

Klíčovým zjištěním je, že dle žáků je nejefektivnější přirozená autorita založená na kombinaci jasných pravidel, spravedlivého přístupu a profesionality učitele. Tato forma autority vytváří optimální podmínky pro učení a pozitivní třídní klima. Příliš striktní i příliš benevolentní přístup vedou k negativním důsledkům, zejména ve třídě způsobuje stres, napětí, chaos, nezájem žáků o výuku ani učitele, snižuje jeho přirozenou autoritu. R4 s tímto ale nesouhlasí a domnívá se, že autoritativní učitelem jim přináší jistotu, bezpečí, žáci vědí, co od daného učitele mohou očekávat a jaké budou jeho požadavky, zároveň ve třídě vládne klid a poslušnost.

R1: Přirozenou autoritu má učitel, který je schopný udržovat hranice a respekt ve třídě. Žáci jej přirozeně respektují a vzhlížejí k němu jako k jejich vzoru. R5 uvedl, že přirozenou autoritu má u něj učitel, který nastaví adekvátní hranice a pravidla a neustupuje od jejich plnění. Autoritářský učitel je pro žáky spíše k smíchu dle R5 i R7.

R2 vnímá autoritu učitele zcela přirozeně již z jeho postavení, hierarchie a moci. Rozvíjet přirozenou autoritu si pak může důsledností, zkušenostmi a respektujícím přístupem. Liberální přístup způsobuje ztrátu respektu k učiteli, nezájem žáků o výuku. Autoritářství vzbuzuje v žácích strach cokoliv říci, projevit svůj názor, ztrátu motivace. R3 dodává, že z jeho vlastní zkušenosti mají žáci při autoritářském přístupu obavy nejen z chyb, ale také ze sankcí a trestů.

R2 dokonce má zkušenost i s liberálním učitelem, který sám o sobě působil při výuce vystrašeně, mluvil potichu, chodil na výuku nepřipraven, neměl zájem o svůj předmět, neměl dostatek odborných kompetencí, což způsobilo nezájem žáků o učitele i o výuku. R5 také uvedl, že liberální učitel je pro něj ještě horší než autoritativní učitel, neboť volná výchova vede k tomu, že jsou ostatní žáci neposlušní, a to způsobuje chaos, rozruch a pro respondenta je tato situace ještě více nepříjemná.

R3 také uvedl, že má vlastní zkušenosti se situací, kdy učitel měl již přirozenou autoritu, ale přišel o ni svým vlastním jednáním. *„Měli jsme učitelku, která byla na začátku hodně přísná, ale nikdy svoje pravidla nedodržela. Když někdo nesplnil úkol, hrozila trestem,*

ale nikdy to neudělala. Tím si postupně ztratila autoritu, protože jsme věděli, že její slova nic neznamení". Stejnou zkušenost má i R4, který uvedl, že daného učitele také nikdo nebere vážně, když nelpí na svých požadavcích ani sám nedodrží, co si vytyčil.

R5 má navíc zkušenosti se situací, kdy učitelka byla od počátku školního roku natolik benevolentní, že si již autoritu nedokázala vytvořit vůbec, a žáci ji nikdy ani nezačali respektovat.

Tabulka 4: Vztah autority a třídního klimatu

Dopad na třídní klima		
	Přirozená, pozitivní autorita	Nízká autorita (autoritářství/liberální přístup)
Vztahy mezi spolužáky	Dobré vztahy	Neutrální nebo negativní vztahy
Atmosféra ve třídě	Klid a pohoda	Chaos a napětí
	Pocit bezpečí	Stres, strach
Soustředění na výuku	Lepší soustředění Zájem o předmět	Roztěkanost
Vztah učitele a žáka	Vzájemný respekt	Strach nebo ignorace
Komunikace učitele se žáky	Otevřená a oboustranná	Jednostranná nebo žádná

Zdroj: Vlastní

Tabulka 4 analyzuje vztah mezi typem autority a třídním klimatem. Ukazuje výrazný kontrast mezi pozitivními dopady přirozené autority (klid, bezpečí, vzájemný respekt) a negativními důsledky nízké autority nebo autoritářství (chaos, stres, špatná komunikace). Na základě výzkumných dat lze vyvodit jasnou souvislost mezi typem učitelské autority a kvalitou třídního klimatu. Výzkum odhalil, že přirozená autorita učitele významně přispívá k vytváření pozitivní atmosféry ve třídě, která se vyznačuje klidem, pohodou a vzájemným respektem. Naopak nízká autorita nebo autoritářský přístup vedou k negativním jevům jako je chaos, stres nebo narušená komunikace.

Výzkum také odhalil, že nevhodný přístup učitele může vést ke zvýšené absenci a demotivaci žáků, zejména na středních školách. To podtrhuje význam přirozené autority a vzájemného respektu pro vytváření příznivého učebního prostředí a dosahování lepších studijních výsledků.

Většina respondentů se shodla na tom, že v jejich třídě jsou obvykle pozitivní vztahy a pozitivní klima, neshody se objevují jen zřídka. Nicméně R5 uvedl, že občas se atmosféra ve třídě velmi rychle změní k negativní zejména v případě, když žáci plní testy nebo v případě, že na ně učitel křičí. R7 však jako jediný uvedl zcela negativní atmosféru ve třídě, která hraničí se šikanou, je založená na pomlouvání, výsměchu, zesměšňování, což učitelé nijak neřeší, nezajímají se o problémy žáků, přehlíží negativní situace. Přirozeně autoritativní učitel by měl být schopen dbát na vztahy a jejich kvalitu ve třídě, a dle respondenta tomu tak rozhodně není.

R6 uvedl, že nevhodný styl přístupu k žákům způsobuje na středních školách vyšší absenci a demotivaci žáků k učení ve škole, i proto je přirozená autorita, vzájemný respekt a důvěra důležitým prvkem pozitivního klimatu ve třídě a úspěšnosti žáků.

Také se respondenti shodli na tom, že je atmosféra ve třídě upjatější zejména při výuce odbornějších předmětů, které jsou založené na vědomostech, zatímco u výuky tělocviku a uměleckých předmětů je atmosféra přátelštější a uvolněnější. Také se respondenti shodli na tom, že nejvíce k pozitivní atmosféře přispívá kreativní a projektová výuka, zařazení didaktických her do výuky, projektová výuka a další netradiční formy a metody vyučování, které více aktivizují žáky a stmelují kolektiv prostřednictvím skupinové práce a tvořivosti.

R4 i R7 k tomuto dodává, že aktivity, které podporují spolupráci ve skupinách preferuje nejvíce, neboť to prohlubuje vzájemné poznávání mezi žáky, mezi žáky a učiteli a tyto aktivity stmelují kolektiv.

4.2 Axiální kódování

V této kapitole je provedeno axiální kódování, které slouží k systematickému shrnutí zjištění od jednotlivých respondentů. Následně je vypracováno souhrnné, sumarizující kódování, které poskytuje ucelený pohled na zkoumanou problematiku.

Axiální kódování představuje druhou fázi analytického procesu v kvalitativním výzkumu, která následuje po jednoduchém kódování. Tento typ kódování umožňuje vytvářet vztahy mezi jednotlivými kategoriemi a subkategoriemi, které byly již identifikovány. Pomocí axiálního kódování lze odhalit hlubší souvislosti mezi zkoumanými jevy a lépe porozumět jejich vzájemným vazbám.

4.2.1 Dílčí axiální kódování

Výchozím jevem pro axiální kódování je budování učitelské autority z pohledu dotázaných respondentů. Tento centrální fenomén je analyzován v kontextu různých podmínek, strategií a důsledků, které respondenti ve svých výpovědích identifikovali.

R1 (Daniel)

Tabulka 5: Axiální kódování názorů respondenta č. 1

RESPONDENT Č. 1 (Daniel)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Přirozené vystupování, smysl pro humor, spravedlivost
	Profesní kvality	Odbornost, schopnost vysvětlit látku, kreativita výuky
Kontext		Školní prostředí: Typ předmětu, věk učitele, velikost třídy. Třídní klima: Vztahy mezi spolužáky, celková atmosféra.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Náročnost předmětu, časové zařazení výuky.
	Vnitřní faktory	Motivace žáků, předchozí zkušenosti, očekávání žáků
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Nastavení jasných pravidel, spravedlivé hodnocení otevřená komunikace
	Negativní přístup učitele	Povyšování se, ignorování názorů žáka
Následky	Pozitivní	Efektivní výuka, pocit bezpečí, vzájemný respekt, pozitivní atmosféra

	Negativní	Chaos ve třídě, ztráta respektu, stres, nezájem o výuku
--	------------------	---

Zdroj: Vlastní

Úspěšná autorita vzniká především tam, kde učitel dokáže vhodně kombinovat své osobnostní charakteristiky s profesními kvalitami a přizpůsobit své strategie jednání konkrétnímu kontextu a podmínkám. Zvláště důležitá je rovnováha mezi přátelským přístupem a zachováním jasných hranic, což Daniel popisuje slovy: „*Myslím si, že učitel by měl mít přirozenou autoritu, umět si zjednat respekt ale být fér vůči žákům*“.

R2 (Michaela)

Tabulka 6: Axiální kódování názorů respondenta č. 2

RESPONDENT Č. 2 (Michaela)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Sebevědomí, vstřícnost, odborná připravenost.
	Profesní kvality	Důslednost, respekt k žákům,
Kontext		Důraz na vztah mezi spolužáky, pozitivní atmosféru během výuky, vzájemný respekt.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Vzájemná komunikace se žáky, míra důvěry, vytvoření bezpečného prostředí.
	Vnitřní faktory	Zájem učitele o předmět, probuzení zájmu o předmět u žáků, připravenost a zkušenost učitele ve výuce.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Naslouchání žákům, vyvážení přísnosti a přátelskosti, využívání inovativních výukových metod.
	Negativní přístup učitele	Nadměrná přísnost, nedostatečná příprava učitele, nejistota učitele ve vyučování.
Následky	Pozitivní	Efektivní výuka, pozitivní atmosféra, vzájemný respekt, motivace k učení.

	Negativní	Strach z projevu, ztráta motivace, chaos ve výuce.
--	------------------	--

Zdroj: Vlastní

Michaela klade důraz na kombinaci přirozené autority a profesionálního přístupu. Zdůrazňuje význam vzájemného respektu a sebevědomého vystupování učitele. Zastává názor, že autorita není závislá na vyučovaném předmětu, ale na osobnosti učitele a jeho přístupu k výuce, což je zcela logické.

R3 (Kristýna)

Tabulka 7: Axiální kódování názorů respondenta č. 3

RESPONDENT Č. 3 (Kristýna)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Férovost, trpělivost, smysl pro humor.
	Profesní kvality	Důslednost, jasná pravidla, odborná způsobilost.
Kontext		Vztahy mezi spolužáky, náročnost předmětu, očekávání žáků.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Míra vzájemného respektu, důvěra, nastavení pravidel.
	Vnitřní faktory	Způsob výuky, komunikační styl učitele.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Kombinace přísnosti a férovosti, aktivní zájem o žáky, srozumitelná komunikace.
	Negativní přístup učitele	Nedůslednost, přehnaná přísnost, nedodržování stanovených pravidel učitelem.
Následky	Pozitivní	Pozitivní atmosféra, vzájemný respekt, jasné hranice, efektivní výuka.
	Negativní	Ztráta autority, nejistota žáků, chaos ve třídě.

Zdroj: Vlastní

Kristýna zdůrazňuje význam rovnováhy mezi přísností a férovostí v budování autority. Poukazuje na důležitost jasných pravidel a jejich důsledného dodržování nejen žáky, ale i učitelem. Významným prvkem je také důraz na kombinaci profesionality a lidského přístupu, včetně smyslu pro humor a schopnosti vytvořit příjemnou atmosféru při zachování disciplíny. Zajímavé je její pozorování rozdílů v autoritě učitelů různých předmětů a její vnímání vztahu mezi náročností předmětu a stylem vedení výuky.

R4 (Evelyn)

Tabulka 8: Axiální kódování názorů respondenta č. 4

RESPONDENT Č. 4 (Evelyn)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Spravedlnost, trpělivost, smysl pro humor.
	Profesní kvality	Srozumitelnost výkladu, schopnost motivace, dodržování pravidel učitelem.
Kontext		Vztahy mezi spolužáky, typ předmětu, očekávání žáků.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Způsob vysvětlování látky, nastavení pravidel, podpora žáků, otevřená komunikace.
	Vnitřní faktory	Férovost, přístup učitele k chybám.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Rovné, spravedlivé zacházení, srozumitelný výklad, pomoc žákům při nepochopení učiva.
	Negativní přístup učitele	Nedůslednost, nespravedlnost, nedodržování slibů.
Následky	Pozitivní	Klidná atmosféra, lepší soustředěnost, motivace k učení a zájem o předmět.
	Negativní	Stres žáků, nejistota, chaos ve třídě, ztráta autority.

Zdroj: Vlastní

Evelyn klade důraz na spravedlivý přístup učitele a jeho schopnost vytvořit bezpečné prostředí pro učení. Důležitý je podle ní také vztah mezi autoritou učitele a

motivací žáků k učení. Zdůrazňuje také význam jasných pravidel a jejich důsledného dodržování pro vytvoření efektivního učebního prostředí.

R5 (Jakub)

Tabulka 9: Axiální kódování názorů respondenta č. 5

RESPONDENT Č. 5 (Jakub)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Důslednost, spravedlnost, schopnost efektivní komunikace.
	Profesní kvality	Vytvoření jasných pravidel, srozumitelnost učitelova výkladu, respekt k žákům.
Kontext		Typ předmětu, náročnost látky, vztahy ve třídě.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Chování žáků, vzájemný respekt mezi učitelem a žákem, atmosféra ve třídě.
	Vnitřní faktory	Způsob komunikace učitele, dodržování pravidel učitelem, reakce učitele na porušení pravidel učitelem nebo žákem.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Konzistentní jednání učitele, spravedlivý přístup, kombinace autority, přísnosti a přátelskosti.
	Negativní přístup učitele	Přílišná liberálnost (nedůslednost), přílišné autoritářství (křik, agrese).
Následky	Pozitivní	Klidná atmosféra, vzájemný respekt, efektivní výuka.
	Negativní	Stres, napětí, chaos ve třídě, ztráta autority.

Zdroj: Vlastní

Jakub vnímá autoritu především skrze schopnost učitele udržet pravidla a být konzistentní. Jednoznačně odmítá autoritu založenou na strachu, neboť s tímto jednáním učitele má své vlastní zkušenosti. Zdůrazňuje také význam kombinace přísnosti a přátelskosti pro vytvoření efektivního učebního prostředí.

R6 (Martina)

Tabulka 10: Axiální kódování názorů respondenta č. 6

RESPONDENT Č. 6 (Martina)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Věk a zkušenosti učitele, způsob komunikace učitele, profesionalita učitele.
	Profesní kvality	Spravedlivost, důslednost, srozumitelnost výkladu učitele.
Kontext		Stav školního prostředí, vztahů ve třídě, typ předmětu, motivace žáků.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Spolupráce mezi žáky a mezi žáky a učitelem, vzájemný respekt ve třídě, komunikace učitele se žáky.
	Vnitřní faktory	Schopnost učitele předat učivo, dodržování pravidel učitelem i žáky, zájem učitele o žáky.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Spravedlivé hodnocení, důvěra v žáky, podpora a motivace žáků.
	Negativní přístup učitele	Nedůslednost učitele, zesměšňování žáků, povyšování se nad žáky.
Následky	Pozitivní	Zvýšení motivace a zájmu žáků o předmět, efektivní výuka, snížení absence.
	Negativní	Ztráta respektu k učiteli, demotivace k učení, konflikty ve třídě.

Zdroj: Vlastní

Martina vnímá autoritu učitele jako jev, který není založen pouze na přísnosti, ale především na spravedlivosti a důslednosti. Martina velmi důrazně vnímá vztah mezi autoritou učitele a motivací žáků k učení. Zdůrazňuje také význam personalizovaného a přátelského přístupu a schopnosti učitele vytvořit bezpečné učební prostředí.

R7 (Klára)

Tabulka 11: Axiální kódování názorů respondenta č. 7

RESPONDENT Č. 7 (Klára)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Spravedlivost, důslednost, empatie, schopnost naslouchat.
	Profesní kvality	Jasně stanovení pravidel, schopnost řešit problémy, důvěryhodnost, odbornost.
Kontext		Problematické vztahy ve třídě, šikana mezi spolužáky, potřeba bezpečného prostředí, absence pravidel a řádu.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Věk učitele, typ předmětu, velikost a struktura třídního kolektivu.
	Vnitřní faktory	Vztah učitele k žákům, osobní přístup učitele, respekt učitele k žákům, způsob komunikace učitele se žáky.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Důsledné dodržování pravidel učitelem, spravedlivý přístup ke všem žákům, vytvoření bezpečného prostředí, aktivní řešení problémů ve třídě.
	Negativní přístup učitele	Ignorování problémů ve třídě, přehnaná přátelskost, nekonzistentní přístup, zesměšňování žáků.
Následky	Pozitivní	Pozitivní atmosféra ve třídě, zvýšení motivace žáků k učení, vzájemný respekt, pocit bezpečí.
	Negativní	Strach z učitele, ztráta důvěry, demotivace, zhoršení vztahů ve třídě.

Zdroj: Vlastní

Klára vnímá souvislost mezi autoritou učitele a bezpečným prostředím ve třídě, a poukazuje na dlouhodobé dopady učitelského chování na psychiku žáků, zároveň zdůrazňuje potřebu systematického řešení vztahových problémů ve třídě.

R8 (Ctibor)

Tabulka 12: Axiální kódování názorů respondenta č. 8

RESPONDENT Č. 8 (Ctibor)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Trpělivost, spravedlnost, důslednost, schopnost komunikovat napřímo (na rovinu).
	Profesní kvality	Dodržování slibů učitele, vytvoření jasných pravidel, schopnost udržovat pořádek, odbornost učitele.
Kontext		Nízká motivace žáků ke studiu, vnímání školy jako životní nutnosti, potřeba praktického provázání učiva, preference aktivního zapojení žáků do učení.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Typ předmětu, náročnost učiva, velikost a složení třídy, časové zařazení výuky.
	Vnitřní faktory	Vztah učitele k žákům, míra respektu učitele k žákům, způsob komunikace učitele, konzistence v učitelově jednání.
Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Jasně stanovení pravidel, důsledné dodržování slibů, spravedlivý přístup, schopnost učitele naslouchat.
	Negativní přístup učitele	Přehnaná přátelskost, nedůslednost, ignorace problémů ve třídě.
Následky	Pozitivní	Klidnější a přátelštější atmosféra ve třídě, zvýšení učebního nasazení žáků, vzájemný respekt, předvídatelnost a orientace ve třídě.
	Negativní	Ztráta respektu, chaos ve třídě, zhoršení kázně, nefunkčnost výuky a učení žáků.

Zdroj: Vlastní

Ctibor se domnívá, že učitelovy osobnostní a odborné schopnosti společně budují respekt a důvěru žáků, zároveň vymezení pravidel a jejich dodržování učitelem přispívá ke klidnější atmosféře ve třídě, k lepší učební morálce. Zároveň je nezbytně nutné, aby učitel dokázal přizpůsobit žákům vhodné výukové metody, a aby dokázal teoretické znalosti propojit s jejich praktickou využitelností v životě žáků. Pokud žáci neuvidí jakýkoliv smysl výuky, pak je pro nich škola pouze „nutnost“ a může se stát, že si neosvojí potřebné vědomosti, dovednosti, schopnosti nebo danou střední školu třeba ani nedokončí.

Jednotlivá zjištění s jednotlivými respondenty jsou následně v tabulce 13 níže sumarizovány do ucelené tabulky, která poukazuje na souhrnné klíčové jevy, které respondenti v oblasti budování a formování autority učitele označili jako nejdůležitější. Následně jsou vztahy mezi jednotlivými kategoriemi podrobněji popsány a specifikovány.

4.2.2 Shrnutí

Tabulka 13: Souhrnné axiální kódování rozhovorů s respondenty

SUMARIZUJÍCÍ AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ (RESPONDENT 1-8 SOUHRNNĚ)		
Příčinné podmínky	Osobnostní charakteristiky učitele	Nejčastěji zmiňované osobnostní charakteristiky: spravedlnost, důslednost, trpělivost.
	Profesní kvality	Klíčové profesní kvality: odbornost učitele, jasná pravidla, srozumitelnost výkladu.
Jev		Budování učitelské autority
Kontext		Významnou roli hrají vztahy mezi spolužáky, důležitý je typ předmětu a jeho náročnost, významný vliv má také velikost a složení třídy.
Intervenující podmínky	Vnější faktory	Způsob komunikace, nastavení a dodržování pravidel všemi subjekty, vzájemný respekt.
	Vnitřní faktory	Vztah učitele k žákům, přístup učitele k výuce, schopnost zaujmout a motivovat žáky.

Strategie jednání	Pozitivní přístup učitele	Jasná pravidla a jejich důsledné dodržování, spravedlivý přístup, optimální hladina přísnosti a vstřícnosti.
	Negativní přístup učitele	Nedůslednost učitele, přehnaná přátelskost/přísnost učitele, neřešení problémů ve třídě, neuznání učitelské chyby.
Následky	Pozitivní	Klidná atmosféra, efektivní výuka, vzájemný respekt a důvěra.
	Negativní	Ztráta autority, chaos ve třídě, konflikty ve třídě, demotivace žáků k učení.

Zdroj: Vlastní

Klíčové souvislosti mezi kategoriemi:

1. Vztah mezi příčinnými podmínkami a strategiemi jednání:
 - a. Osobnostní charakteristiky učitele (spravedlnost, důslednost, trpělivost) přímo ovlivňují jeho schopnost implementovat pozitivní strategie jednání. Učitelé s těmito vlastnostmi dokáží lépe nastavit a udržovat jasná pravidla.
 - b. Profesionální kvality (odbornost, srozumitelnost výkladu) umožňují učitelům efektivně kombinovat přísnost s přátelskostí.
2. Propojení kontextu a intervenujících podmínek:
 - a. Vztahy mezi spolužáky a atmosféra ve třídě významně interagují s vnějšími faktory jako je komunikace a vzájemný respekt
 - b. Typ a náročnost předmětu ovlivňuje, jaké vnitřní faktory (zejména motivace a přístup k výuce) budou klíčové
3. Vzájemný vztah strategií jednání a následků:
 - a. Pozitivní strategie: Důsledné dodržování pravidel → klidná atmosféra a vzájemný respekt; spravedlivý přístup → zvýšená motivace žáků; vyvážení přísnosti a přátelskosti → efektivní výuka
 - b. Negativní strategie: Nedůslednost → chaos ve třídě; přehnaná přísnost/přátelskost → ztráta autority, demotivace žáků.

Na základě jednotlivých zjištění lze říci, že dle dotázaných žáků středních škol je pro budování autority učitele zásadní konzistence mezi odbornými znalostmi učitele, osobnostními charakteristikami a jeho skutečným jednáním. Efektivní autorita vyžaduje rovnováhu mezi strukturou (pravidla, důslednost) a vztahovou složkou (respekt, komunikace). Negativní následky často pramení z nevyváženosti v přístupu učitele (příliš přísný/příliš benevolentní). Pozitivní výsledky se dostavují, když učitel dokáže skloubit profesionalitu s lidským přístupem.

Dotázaní žáci vítají, pokud učitel dokáže ve třídě nastavit jasná pravidla, jasné hranice, na jejichž vytvoření se podílí učitel spolu se žáky a všichni zainteresovaní jej důsledně dodržují. Jednotlivá pravidla, řád a hranice je nutno nastavit bezprostředně ihned během začátku školního roku, případně je lze během školního roku diskutovat, modifikovat, a dále s nimi pracovat. Učitel musí být komunikativní, hlavním iniciátorem komunikace, který dokáže se žáky komunikovat adekvátně dle jejich věku a situace. Komunikace však vždy musí být respektující, otevřená a přátelská. Učitel je ten, který vybízí žáky ke komunikaci, zapojuje je do rozhovoru, diskuse, respektuje jejich názory. Také je tím, kdo aktivně řeší problémy ihned jak vzniknou a než eskalují.

4.3 Závěry a zjištění výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo identifikovat klíčové atributy, na základě kterých žáci vnímají autoritu pedagogů, a analyzovat, jak tyto faktory ovlivňují celkovou atmosféru a vztahy ve třídě. Výzkum úspěšně identifikoval klíčové atributy utvářející autoritu pedagoga z pohledu žáků a analyzoval jejich vliv na třídní atmosféru. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu byly odhaleny komplexní vztahy mezi osobnostními charakteristikami učitele, jeho profesním působením a dopady na třídní klima.

Bylo především zjištěno, že dotázaní žáci středních škol vnímají autoritu pedagogů jako složitý proces, který je založen na vyváženém spojení osobnostních vlastností a profesních kompetencí. Klíčovým poznatkem je, že přirozená autorita učitele, charakterizovaná spravedlivým přístupem, odborností a schopností efektivní komunikace, vytváří optimální podmínky pro učení a pozitivní třídní klima. Naopak absence autority nebo její nevhodné uplatňování (ať už ve formě autoritářství nebo

přílišné benevolence) vede k negativní atmosféře, která nepříznivě ovlivňuje jak vztahy mezi žáky, tak jejich motivaci k učení.

Pokud budeme vyhodnocovat výzkumné otázky, pak můžeme přejít k následujícím.

- Hlavní výzkumná otázka: *„Jak žáci středních škol vnímají autoritu pedagogů a jaký má tato autorita vliv na třídní klima?“*

Bylo zjištěno, že žáci vnímají autoritu pedagoga jako komplexní jev založený na kombinaci osobnostních vlastností a profesních dovedností. Klíčovým zjištěním je, že přirozená autorita učitele, která je postavena na rovnováze mezi respektem a vstřícností, vytváří optimální podmínky pro učení a pozitivní třídní klima. Žáci oceňují zejména učitele, kteří dokáží skloubit odbornost s lidským přístupem a nastavit jasná, ale spravedlivá pravidla. Výzkum prokázal přímou souvislost mezi typem uplatňované autority a kvalitou třídního klimatu, jak je podrobněji specifikováno v dílčích výzkumných otázkách.

Výzkum také odhalil, že vnímání autority se mění v průběhu školního roku a je ovlivněno i konkrétními situacemi a kontextem výuky. Žáci dokáží velmi dobře rozlišovat mezi formální autoritou danou pozicí učitele a skutečnou, přirozenou autoritou založenou na respektu. Tak, jak učitelé autoritu nabývají, jí také mohou velmi rychle ztratit nebo například získat svým vlastním chováním a jednáním. Učitel je pro žáka vzorem, ale zároveň také objektem pozorování.

- Dílčí výzkumné otázky:
 - *„Jaké atributy osobnosti a profesního působení učitele přispívají k budování jeho autority u žáků?“*

Výzkumné šetření identifikovalo několik klíčových prvků, které přispívají k budování učitelské autority. V oblasti osobnostních charakteristik se jako nejdůležitější ukázaly spravedlivost, důslednost, trpělivost a přirozené vystupování doplněné o přiměřenou dávku smyslu pro humor. Z hlediska profesního působení žáci nejvíce oceňují odbornost učitele, jeho schopnost srozumitelně vysvětlit učivo, kreativitu ve

výuce a efektivní komunikační dovednosti. Významnou roli hraje také schopnost učitele stanovit jasná pravidla a důsledně je dodržovat.

Významnou roli hraje také autenticita učitele a jeho schopnost přiznat vlastní chybu. Žáci pozitivně hodnotí pedagogy, kteří dokáží propojovat teoretické znalosti s praktickými příklady ze života a jsou ochotni diskutovat o různých pohledech na probíranou látku. Umět uznat a napravit svou vlastní chybu, přijmout za ni odpovědnost je velmi důležitou životní kompetencí, kterou si žáci osvojí a zároveň vnímají daného učitele více jako „lidského“, humánního.

- *„Jakými způsoby se projevuje autoritativní působení učitele na dynamiku třídního kolektivu?“*

Výzkum prokázal, že autoritativní působení učitele výrazně ovlivňuje dynamiku třídního kolektivu. Přirozená autorita podporuje spolupráci mezi žáky, vytváří strukturované a předvídatelné prostředí a facilituje efektivní komunikaci. Vede k vytvoření atmosféry vzájemného respektu a podporuje aktivní zapojení žáků do výuky. Naopak nevhodné formy autority (ať už autoritářství nebo její nedostatek) narušují vztahy mezi žáky, způsobují napětí a konflikty, a negativně ovlivňují motivaci k učení.

Výzkum také ukázal, že autoritativní působení učitele má významný vliv na motivaci žáků k učení a jejich aktivní zapojení do výuky. Důležitým faktorem je schopnost učitele vytvářet prostor pro samostatné myšlení a kreativitu žáků při současném zachování struktury a řádu.

- *„Jak souvisí míra autority učitele s kvalitou vztahů mezi žáky a celkovou atmosférou ve třídě?“*

Přirozená autorita podporuje pozitivní vztahy mezi žáky a vytváří bezpečné prostředí pro učení. Vhodně zvolený přístup učitele přispívá ke konstruktivní komunikaci a spolupráci v třídním kolektivu. Naopak nedostatek autority nebo její nevhodné uplatňování vede k narušení vztahů mezi žáky, vzniku konfliktů a celkovému zhoršení třídní atmosféry.

Zajímavým zjištěním je, že míra autority učitele ovlivňuje i mimoškolní vztahy mezi žáky a jejich ochotu spolupracovat na školních projektech. Kvalita vztahů se může

následně odrážet v míře ochoty žáků k vzájemné pomoci při učení a sdílení učebních materiálů, což bývá problém například při absenci méně oblíbeného žáka aj.

- *„Jaký je vztah mezi způsobem uplatňování učitelské autority a pocitem pohody žáků ve třídě?“*

Přirozená autorita vytváří pocit bezpečí a jistoty, přičemž spravedlivý přístup učitele podporuje důvěru žáků. Jasně stanovená pravidla a jejich konzistentní dodržování snižují míru stresu ve třídě. Vstřícná komunikace ze strany učitele přispívá k celkové pohodě žáků. Naopak autoritářský přístup vyvolává úzkost a napětí, zatímco nedostatečná autorita způsobuje nejistotu a chaos. Nekonzistentní přístup učitele vytváří zmatek a negativně ovlivňuje pocit pohody žáků ve třídě.

Výzkum také identifikoval souvislost mezi způsobem uplatňování autority a mírou školního stresu. Učitelé s přirozenou autoritou dokáží lépe pracovat s chybou žáků a vytvářet prostředí, kde se žáci nebojí projevit svůj názor nebo požádat o pomoc. To je také vede následně k vyšší míře autonomie, samostatnosti a vlastní odpovědnosti.

5 Diskuse

Výzkumné šetření zaměřené na problematiku učitelské autority a její vliv na třídní klima přineslo řadu významných zjištění. Na základě strukturovaných rozhovorů s osmi středoškolskými studenty ve věku 16-19 let z okresů Louny a Žatec byly identifikovány klíčové faktory ovlivňující vnímání učitelské autority a její dopady na vzdělávací proces. Analýza dat získaných rozhovorovým šetřením odhalila komplexní vztah mezi osobnostními charakteristikami učitele, jeho pedagogickými kompetencemi a schopností budovat a udržovat autoritu. Mezi nejvýznamnější faktory patří věk a zkušenosti pedagoga, jeho komunikační dovednosti včetně tónu hlasu, schopnost efektivně řešit konflikty a důslednost v dodržování stanovených pravidel. Tyto atributy přímo ovlivňují kvalitu vzdělávacího procesu, přičemž jejich dopady mohou být jak pozitivní (zvýšená efektivita výuky, zlepšení studijních výsledků, příznivé třídní klima), tak negativní (demotivace studentů, narušení výuky, vznik konfliktů).

Výzkum zdůraznil význam vztahové roviny mezi učitelem a žáky, která je založena na vzájemném respektu, empatii a důvěře. Důležitou roli hraje také individuální přístup k žákům a schopnost učitele poskytovat konstruktivní zpětnou vazbu. Zajímavým zjištěním je variabilita atmosféry ve třídě v závislosti na vyučovaném předmětu, kdy odbornější předměty vykazují formálnější prostředí oproti uvolněnější atmosféře při výuce tělocviku a uměleckých předmětů.

Významným přínosem výzkumu je identifikace preventivních strategií pro úspěšné budování a udržení autority, jako je včasné řešení problémů, pravidelná komunikace se žáky a systematický monitoring třídního klimatu. Výzkum také poukázal na pozitivní vliv kreativních a projektových metod výuky na stmelování třídního kolektivu, přestože se objevily i případy negativních zkušeností souvisejících například se šikanou a pasivním přístupem některých učitelů k řešení problémových situací. Získaná data významně korespondují s teoretickými východisky, v některých aspektech je však rozšiřují a přinášejí nové pohledy na zkoumanou problematiku.

V souladu s Vališovou a Kovaříkovou (2021) vlastní zjištění potvrzují, že autorita učitele je komplexním fenoménem, v mnohém již přesahuje tradiční pojetí pedagogiky a značně se modernizuje. Respondenti vlastního výzkumu podobně zdůrazňovali potřebu

vyváženého přístupu mezi autoritativním vedením a podporou svobodného rozvoje žáků, jak zdůrazňují i právě výše uvedené autorky.

Respondenti, kteří se zúčastnili vlastního šetření v rámci diplomové práce, stejně jako odborná literatura kladou v oblasti budování učitelské autority také vysoký důraz řízení, nastavování adekvátních hranic, pravidel a jejich dodržování. Tyto faktory jsou důležité nejen pro učitelovo budování autority, ale také pro bezpečnost a jistoty žáků. V tomto se opět shodli s Vališovou a Kovaříkovou (2021), které vyzdvihují význam pořádku a jasně definovaných práv a povinností pro učitele i pro žáky v dané škole/třídě.

V kontextu zjištění Hena a Goroshita (2016) o významu vztahové roviny mezi učiteli a žáky vlastní výzkum přináší rovněž podobné závěry. Respondenti jednoznačně potvrdili, že kvalita vztahu s učitelem významně ovlivňuje jejich motivaci k učení i celkovou atmosféru ve třídě. Zároveň respondenti potvrdili, že kvalita vztahu s učitelem významně ovlivňuje jejich motivaci k učení i celkovou atmosféru ve třídě. Tento aspekt se ukázal jako ještě významnější, než bylo uvedeno v teoretické části práce.

Respondenti jasně popisovali, že respektují učitele ne pro jeho formální postavení, ale pro jeho skutečné kvality a schopnost budovat pozitivní vztahy, pozitivní atmosféru a pozitivní klima ve třídách. Toto zjištění podporuje i Bournův (2015) pohled na učitele jako facilitátora pozitivních změn. Žáci také oceňují učitele, kteří dokáží efektivně kombinovat tradiční přístupy s moderními metodami výuky, zejména preferují skupinové aktivity, projektové dny, badatelskou výuku, didaktické hry ve výuce apod. Dotázaní žáci často zmiňovali, že respektují učitele, kteří se neustále vzdělávají a dokáží efektivně implementovat nové poznatky do výuky, jsou ve svém předmětu dostatečně znalí a odborní, zkušení a mají zájem průběžně se dále rozvíjet.

I tak ale dotázaní žáci zdůraznili, že pouze vysoce odborné a maximální profesní znalosti nejsou dostačující pro budování přirozené autority učitele, mimořádně důležité jsou také osobnostní charakterové vlastnosti, které se mnohdy naučit nedají. Pro žáky je důležitá zejména emoční inteligence, empatie, trpělivost, spolehlivost, důvěryhodnost a mnoho dalších vlastností.

Nové poznatky přináší náš výzkum především v oblasti konkrétních strategií budování a udržování autority v současném vzdělávacím prostředí. Respondenti

identifikovali několik klíčových faktorů, a to zejména autenticitu a konzistenci v jednání učitele, schopnost efektivně komunikovat s každým jednotlivým žákem, flexibilita v přístupu k jednotlivým žákům, vytvoření bezpečného prostředí pro chybování a učení se z chyb, propojování teoretických znalostí s jejich praktickou uplatnitelností. Učitel je pro žáky vzorem, ke kterému vzhlíží i na střední škole, a měl by umět žáky zaujmout, motivovat je, vzbudit o nich zájem o předmět, ukázat jim význam předmětu pro jejich budoucí praxi atd. Mimo to je důležité žáky seznámit s dalšími neodbornými dovednostmi, které jsou v praktickém životě uplatnitelné, například naučit je učit se z vlastních chyb, přiznat je, napravit. Žáci vzhlíží k učitelům, kteří umějí uznat své nedostatky, kteří mají zájem učit se od žáků.

Dále vlastní výzkum oproti teoretické části zdůrazňuje provázanost přirozené autority učitele s budováním a posilováním pozitivních vztahů ve třídě. Učitel, který se zajímá o emoce žáků, o vztahy žáků ve třídě, všímá si různých anomálií, je žáky více respektován. Získává a poskytuje žákům důvěru, pomoc, což je zejména v období adolescence velmi důležité, neboť emoční vývoj je zde velmi turbulentní a pro žáky náročný. Ve třídách se často objevují neshody, konflikty a učitel je prvním, kdo je pomáhá odstraňovat a eliminovat, což posiluje jeho důvěryhodnost a přirozenou autoritu.

Výzkum sice přinesl celou řadu cenných poznatků, nicméně měl také své limity. Hlavním problémem byl zejména relativně malý výzkumný vzorek zahrnující pouze 8 respondentů, čímž nelze daná zjištění zobecnit na širší populaci, což ale naproti tomu není cílem kvalitativního výzkumu. Pro další šetření by bylo také vhodné zaměřit se pouze na konkrétní střední školu a analyzovat názory žáků různých oborů a ročníku dané střední školy, a výsledná zjištění předložit řediteli školy. Tím by se rozšířil význam výzkumu, který by již nebyl přínosem pouze pro autorku a čtenáře, ale mohl by také přispět k pozitivním změnám na úrovni daných škol. Problémem také může být krátkodobé sledování dané problematiky, tudíž na některé otázky týkající se například toho, zda mají žáci zkušenost s učitelem, který ztratil autoritu, mohly být zkreslené.

Pro další výzkum by tak bylo ideální nejen šetření na úrovni konkrétní školy nebo konkrétně zaměřených škol například dle oborů, ale také šetření v průběhu několika let, kdy by se opakovalo se stejnými respondenty.

6 Závěr

Diplomová práce se zabývala komplexní analýzou pojetí autority učitele na středních školách, přičemž hlavní pozornost byla věnována tomu, jak žáci vnímají autoritu pedagogů a jaký má tato autorita vliv na třídní klima. Stanovený cíl práce byl úspěšně naplněn prostřednictvím teoretického zpracování problematiky a následného kvalitativního výzkumu.

Teoretická část práce podrobně charakterizovala problematiku autority ve vzdělávacím procesu, včetně jejích základních pilířů a faktorů, které ji ovlivňují. Zvláštní pozornost byla věnována specifickému vztahu středoškoláků k autoritám v kontextu současných společenských změn a digitalizace vzdělávání.

Bylo zjištěno, že v současném pedagogickém diskurzu je autorita vnímána jako rozsáhlý problém, který zahrnuje nejen formální aspekty učitelské role, ale především osobnostní kvality pedagoga a jeho schopnost budovat autentické vztahy se žáky. Významnou roli v teoretickém uchopení autority hraje pochopení specifik současné generace středoškoláků, jejichž vztah k autoritám je formován jak dynamicky se měnící společností, snižováním prestiže profese, tak i krizí autorit období adolescence.

Ukazuje se, že přirozená autorita učitele je úzce spojena s jeho schopností vytvářet bezpečné a podporující vzdělávací prostředí. Tento aspekt nabývá na významu zejména v kontextu současných poznatků o významu pozitivního třídního klimatu pro úspěšný vzdělávací proces. Poukazuje se na přímou souvislost mezi kvalitou učitelské autority a mírou motivace žáků k učení, jejich zájem o učivo, a obecně i na zájem žáků o setrvání ve škole až do jejího úplného zakončení.

Současné pedagogické teorie také zdůrazňují význam emoční inteligence a sociálních kompetencí učitele při budování a udržování autority. Tento posun od čistě direktivního pojetí autority k více vztahovému přístupu reflektuje širší změny v chápání role učitele v moderním vzdělávacím procesu. Současná přirozená autorita vyžaduje zejména přizpůsobení se konceptu respektujícího vztahu mezi učitelem a žákem.

Empirická část práce přinesla cenná zjištění o tom, jak žáci středních škol vnímají autoritu pedagogů a jaký má tato autorita vliv na třídní klima. Na základě výzkumného

šetření bylo zjištěno, že žáci vnímají autoritu učitele především skrze jeho schopnost kombinovat profesionalitu s přátelským, lidským, osobním přístupem. Autorita má přímý a významný vliv na třídní klima, zatímco přirozená autorita vytváří bezpečné a motivující prostředí podporující učení, její nevhodné uplatňování vede k narušení vztahů a vzniku negativní atmosféry. Z hlediska atributů přispívajících k budování autority se jako klíčové ukázaly spravedlivost, důslednost a odbornost učitele, doplněné o schopnost srozumitelného výkladu a vytváření strukturovaného prostředí s jasnými pravidly. Výzkum prokázal, že autoritativní působení učitele významně ovlivňuje dynamiku třídního kolektivu, pozitivní autorita podporuje spolupráci mezi žáky a facilituje efektivní komunikaci, zatímco nevhodné formy autority vedou k napětí a konfliktům.

Významná souvislost byla zjištěna mezi mírou autority učitele a kvalitou vztahů ve třídě. Přirozená autorita podporuje pozitivní vztahy mezi žáky a vytváří prostředí vzájemného respektu. Způsob uplatňování autority má přímý dopad na pohodu žáků ve třídě, zatímco přirozená autorita vytváří pocit bezpečí a jistoty, autoritářský přístup nebo nedostatečná autorita způsobují stres a nejistotu.

V kontextu současných změn ve vzdělávacím systému a proměn hodnotových systémů mladé generace se téma autority učitele ukazuje jako stále aktuální a významné. Tato práce přispívá k lepšímu pochopení dynamiky vztahů mezi učiteli a studenty a poskytuje praktická východiska pro budování přirozené autority v současném vzdělávacím prostředí.

7 Zdroje

BALABAN, Vlado. *Strategie zvládání kázně u začínajících učitelů tělesné výchovy*. In: VYHNÁLKOVÁ, Pavla a Jitka PLISCHKE. *Výzvy pro učitele v 21. století*. Recenzovaný sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 6. –7. listopadu 2019 v Olomouci. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-5886-1.

BENDL, Stanislav a Jaroslav ŠAROCH. (2015). Dilemmas of Teacher Authority. *Studia z Teorii Wychowania* 3(12), 117-133. ISSN 2719-4078.

BOURN, Douglas. (2015). Teachers as agents of social change. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 7(3), 63-77.

BUCHTOVÁ, Tereza. (2020). *Kázeň a začínající učitel. Faktory ovlivňující kázeň ve výuce začínajících učitelů*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-5782-6.

BUCHTOVÁ, Tereza a kol. (2015). The phenomenon of discipline and its conception for novice teachers – A discourse analysis. *Creative Education*, 6(8), 711–717. ISSN 2151-4771.

CARDONA, Miguel a Roberto RODRÍGUEZ. (2023). *Guiding Principles for Creating Safe, Inclusive, Supportive, and Fair School Climates*. Washington: U.S. Department of Education. Dostupné z: <https://www.ed.gov/sites/ed/files/policy/gen/guid/school-discipline/guiding-principles.pdf>

ČAPEK, Robert. (2014). *Odměny a tresty ve školní praxi*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-8951-4.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta a kol. (2015). *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5039-2.

ĎURICOVÁ, Lenka, PETRÍK, Štefan a Zlata VAŠAŠOVÁ. (2020). Vnímanie autority učiteľom-lídrom edukácie. *PEDAGOGIKA.SK* 3(11). ISSN 1338-0982.

ESMAEILI, Zohreh et al. (2015). The role of teacher's authority in students' learning. *Journal of Education and Practice* 6(19), 1-16. ISSN 2222-288X.

HELUS, Zdeněk. (2015). *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4674-6.

HELUS, Zdeněk. (2018). *Úvod do psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2990-9.

HEN, Meirav a Marina GOROSHIT. (2016). Social-emotional competencies among teachers: An examination of interrelationships. *Cogent Education*, **3**, 1-9.

HENDL, Jan. (2023). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1968-2.

CHEN, Jie. (2022). The Fading and Remodeling of Teacher Authority. *Open Journal of Social Sciences* **10**(1). ISSN 2327-5960.

JEDLIČKA, Richard a kol. (2018). *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0586-1.

JOZAUSKA, Kristine. (2019). Teacher Authority in School. *Proceedings of the International Scientific Conference*. **2**, 171-180. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2019vol2.3876>.

KOPECKÝ, Kamil. (2024). *Digitální závislost: Fenomén současnosti*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého; Projekt E-Bezpečí. 10. července 2024. [cit. 2024-12-09]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/online-zavislosti/4067-digitalni-zavislost-fenomen-soucasnosti>

KROUPOVÁ, K. a kol. (2016). *Slovník speciálněpedagogické terminologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5264-8.

LÜ, Linqiong a Jiaqiang HU. (2021). Understanding Teacher Authority. *Journal of Education and Development* **5**(2), 44-52. ISSN 2529-7996.

NOVÁČKOVÁ, Jana. (2015). Pedagog jako partner. *Verlag Dashöfer* [online]. 27.03.2015, [cit. 2024-11-20]. Dostupné z: <https://www.skolaprofi.cz/33/pedagog-jako-partner-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Eo4HAVsVtiwklizpS0iYH0npQQHUwR2pEQ/>

PETTY, Geoff. (2009). *Evidence Based Teaching: a practical approach*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9781408504529.

PIVARČ, Jakub. (2024). *Pedagogika s nadhledem*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta UJEP. ISBN 978-80-7561-460-5.

PRŮCHA, Jan. (2013). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0456-5.

PRŮCHA, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška a Jan MAREŠ. (2013). *Pedagogický slovník*. 7. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-2620-403-9.

SUCHÁČEK, Petr. (2015). *Co by měl každý učitel vědět o uspořádání třídy*. [online] Brno: Masarykova univerzita, 6. října 2015 [cit. 2024-12-09]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/vite/6618-co-by-mel-kazdy-ucitel-vedet-o-usporadani-tridy>

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. (2019). *Pedagogika*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5511-3.

THOROVÁ, Kateřina. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

TONDLOVÁ, Karla. (2016). Jak získat autoritu a respekt žáků, ale i kolegů ve sborovně? [online]. Řízení školy, 16.3.2018. [cit. 2024-11-23]. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/jak-ziskat-autoritu-a-respekt-zaku-ale-i-kolegu-ve-sborovne.m-4104.html>

VALIŠOVÁ, Alena a Miroslava KOVAŘÍKOVÁ. (2021). *Obecná didaktika. A její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3249-2.

VÁGNEROVÁ, Marie, Lidka LISÁ (2022) *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

VYDRA, Václav. (2021). Autorita učitele: stabilita a vzájemnost. In: ZLATOŠ, Michal a kol. (2021). *Nouze ve vzdělávání: Konferenční sborník příspěvků z multidisciplinární mezinárodní konference*. Praha: univerzita Karlova. ISBN 978-80-7603-329-0.

WHITAKER, Robert et al. (2015). Workplace stress and the quality of teacher–children relationships in Head Start. *Early Childhood Research Quarterly* **30**(2015), 57-69. ISSN 0885-2006,

ZORMANOVÁ, Lucie. (2019). Činitele rozhodující a ovlivňující vznik autority učitele. *Metodický portál: Články* [online]. 30. 05. 2019, [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: WWW:<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZS/22024/CINITELE-ROZHODUJICI-A-OVLIVNUJICI-VZNIK-AUTORITY-UCITELE.html>. ISSN 1802-4785.

Přílohy

Příloha č. 1: Otázky pro rozhovor

Otázky pro rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?
2. Jak bys popsal/a atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?
3. Jak bys popsal/a dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?
4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkal/a?
5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?
6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?
7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?"
8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?
9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?
10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?
11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?
12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?
13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?
14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?
15. Setkal/a ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?
16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Příloha č. 2 Opis rozhovorů

Rozhovor č. 1

Daniel, 18 let (4. ročník)

Gymnázium Louny

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Ve škole se mi líbí, mám tu spoustu kamarádů. Nejvíce se mi líbí hodiny tělocviku. Je to pohoda, člověk se protáhne.

2. Jak bys popsal/a atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Mezi spolužáky je mi dobře, mám tam dost kamarádů. Vztahy ve třídě hodnotím kladně.

3. Jak bys popsal/a dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Musí mít hlavně respekt a smysl pro humor. Neměl by se nad nás moc povyšovat. Nemám rád když si dělá učitel srandu z někoho jiného. Takže takový vtipný a přátelský, ale musí mít hranice.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkal/a?

Když kluci začnou vyrušovat, tak je učitel schopný je srovnat. Třída ho poslouchá a vzhlíží k němu.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Podle mě dělá z učitele autoritu to, že umí najít rovnováhu mezi přísností a porozuměním. Musí mít pravidla, která opravdu dodržuje, a musí být vůči nám spravedlivý – to znamená, že s námi jedná rovně a férově, bez nějakých výjimek nebo zvýhodňování někoho.

Konkrétní příklad bych mohl dát z hodin fyziky, kdy náš učitel vyžaduje, abychom si dělali domácí úkoly, ale také nám to vždycky vysvětlí a dává nám prostor se ptát. Když vidí, že se někdo nesnaží, nebo že nedodrжуje jeho pravidla, nenechá to být, ale důrazně se ho zeptá, proč tomu tak je. To podle mě buduje opravdovou autoritu – že vnímáme učitele jako někoho, kdo má respekt a ke komu sami máme respekt.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Že se až moc zbytečně nepovyšuje nad ostatní. Zná svou hodnotu, ale působí přirozeně a autoritu má tak nějak sám od narození.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Jestli je to pozitivní autorita tak je to fajn a třída funguje, jestli ale dává všem najevo, že on je učitel a nikdo nemá právo s ním diskutovat, atmosféra ve třídě je hrozná.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Ano, určitě se cítím klidněji, když učitel má autoritu. Když vím, co očekávat, to mi dává pocit jistoty. Ve třídě je pak lepší atmosféra, protože všichni víme, kde jsou hranice. Bezpečně se ve škole cítím za každé situace.

Když učitel nemá autoritu a není schopen si ve třídě zjednat respekt, často je ve třídě chaos. To pak působí stres, protože nikdy nevíme, co se může stát, a někdy je to prostě jen nepříjemné, když si někdo dovoluje, ruší a učitel neví, jak to zvládnout. Naopak s učitelem, který má autoritu, máme pocit, že jsme v dobrých rukách, a lépe se soustředíme na výuku.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Ano, nechtěl slyšet naše názory a třída z něj měla spíš srandu. Bylo vidět, že to není vůbec on a na něco si hraje.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Myslím si, že učitel by měl mít přirozenou autoritu, umět si zjednat respekt ale být fér vůči žákům.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Určitě přátelský učitel, mám takové učitele radši.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Zkusit nějaký výlet, nebo hry na stmelení kolektivu. Také se ptát na naše názory a brát si je k srdci. Můžeme třeba vyplňovat dotazníky, aby to bylo anonymní.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Ano může, musí se snažit naslouchat svým žákům, neshazovat je.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Autorita na respektu je pro nás pro žáky lepší, více toho učitele bereme a máme ho radši. Autorita na strachu není pro žáky dobrá.

15. Setkal/a ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Ano, mluvil potichu a jeho hodiny byly nudné. Nikdo ho neposlouchal, a i když ve třídě byl klid, všichni jsme si dělali něco jiného, byli na mobilu nebo si někdo četl.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Ano, učitele tělocviku jsou většinou vtipnější a lidštvější než třeba učitele občanky. Asi proto, že se z toho nedá maturovat.

Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, o čem jsme nemluvili a co bys chtěl/a zmínit?

Nevím, asi nic. Jen mě napadá, že u nás ve škole je hodně učitelů, který mají být už dávno v důchodu. Myslím si, že je mezi námi až moc velký věkový rozdíl a že nám nerozumí. Mladí učitele jsou většinou kreativnější a jejich hodiny jsou lepší.

Rozhovor č. 2

Michaela 17 let (3. ročník)

Obchodní akademie, Žatec

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Ráda trávím čas se spolužáky, někdy mě baví určité hodiny, třeba ZSV, Aj, Čj. Baví mě projektové dny a výlety.

2. Jak bys popsal/a atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Myslím, že jsme super kolektiv. I přesto, že se nebavíme všichni se všemi tak spolu vycházíme bez konfliktů.

3. Jak bys popsal/a dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít

Musí být vstřícný, mít respekt u studentů a zároveň on sám musí respektovat studenty. Když je přátelský je to lepší.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkal/a?

Když je ve třídě přirozeně klid, studenti neodmlouvají, nesabotují výuku. Zároveň se chovají slušně a jsou milí. Hodina plyne přirozeně bez rušivých elementů a nikdo nemá strach z učitele nebo když řekne něco špatně.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Učitel je autorita sama o sobě, v hierarchii je prostě výš než student. Je to asi věk, zkušenosti, postavení.

Konkrétní příklady jsou vidět u nás ve škole, učitelé mají respekt a jsou pro nás autoritou.

Všichni je respektujeme.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Jsou to přesně ty vlastnosti, které jsem už popisovala. Je to náš učitel na angličtinu. Umí zaujmout, je přátelský ale zároveň důsledný. Když něco řekne, tak to platí. Respektuje naše přání a potřeby.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?"

Hodně. Když má učitel autoritu, nevládne ve třídě chaos, cítíme se bezpečněji a i spolu lépe vycházíme, nekřičíme po sobě a jsme k sobě hodnější.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Určitě ano. Je fajn mít autoritativního učitele, pokud učitel autoritu nemá, máme to všichni na párku, moc se neučíme a vlastně jsou ty hodiny zbytečné. Zároveň ale je super, když máme jako studenti nějakou volnost a moc ovlivnit trošku chod hodiny.

Je to o vzájemném respektu.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Ano mám, hodiny byly pořád stejné, museli jsme hodně pracovat, bylo to efektivní, ale moc se nám to nelíbilo, protože jsme museli jen tiše sedět a trošku jsme se báli říct svůj názor. Znamky jsme neměli moc dobré, protože nikdy neplatilo to, co jsme si domluvili. To způsobilo jen další strach a ztrátu motivace. Na druhou stranu si v hodině nikdo nedovolil být na mobilu nebo podvádět při testu.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Ideální je vzájemný respekt, když studenti mohou vyjádřit souhlas i nesouhlas, super je když je sám učitel aktivní, používá nové metody a přichází s novými věcmi. Pak ho máme radši, baví nás hodiny a i my jsme milejší.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Je to právě učitel Aj. Je přísný, ale umí udělat i srandu, i sám ze sebe v určité míře. Což je důležité protože ukáže i tu "lidskou stránku". Ale je přísný co se týká učiva takže i naučí. Je hodně vzdělaný a je vidět, že ho svůj předmět baví.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Respektovat žáky, být důsledný, občas polevit, zajímat se o své žáky, povídat si občas, naslouchat. Mít o nás skutečný zájem a ne nás brát jako hodinu, kam si jde vyložit látku a pak domů.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Určitě ano. Myslím, že jsem na to už odpovídala. Celý to je o tom, aby škola nezbuzovala strach a učitel byl spíš oporou.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Ano, vnímám. Pokud je to autorita z respektu, je to ta lepší varianta a učitel je oblíbený. Pokud je to autorita ze strachu tak si nemyslím že by se dalo hovořit o dobrých vztazích.

15. Setkal/a ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Nesetkala. Jen jsem zažila učitele bez autority, ten se nás "bál", byl stydlivý, mluvil dost potichu. Ty hodiny byly strašné. Byl to učitel fyziky. Podle mě to učil, ale zájem o předmět neměl. Sám tomu moc nerozuměl, na hodiny nechodil připravený

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Myslím že neliší, záleží na osobnosti a zkušenostech učitele.

Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, o čem jsme nemluvili a co bys chtěl/a zmínit?

Myslím, že učitel hlavně musí být sebevědomý, aby ho žáci "nepřeválcovali" .

Rozhovor č. 3

Kristýna, 19 let (4. ročník)

Gymnázium Louny

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Ve škole se mi to střídá – někdy mě to baví víc, někdy míň. Nejraději mám přestávky, protože se můžu bavit s kamarády. Také mě docela baví, když máme zajímavé projekty, kde můžeme pracovat ve skupinách a učitel nás nechá víc tvořit.

2. Jak bys popsal/a atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Atmosféra ve třídě je většinou v pohodě, cítím se dobře, protože mám kolem sebe kamarády, se kterými si rozumím. Občas je to ale trochu napjaté, když máme hodně testů nebo když nás učitel zkouší a my nevíme, co nás čeká.

3. Jak bys popsal/a dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Dobry učitel by měl být férový, přátelský, ale taky by měl umět držet disciplínu. Měl by být trpělivý, aby vysvětlil látku, když někomu něco nejde, a měl by být ochotný pomáhat. Taky mám rád, když má učitel smysl pro humor a dokáže nás trochu rozesmát.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkal/a?

Poznám to tak, že když učitel něco řekne, tak ho všichni poslechnou a neodmlouvají. Třeba když ve třídě byl hluk a náš učitel přišel, jen se na nás podíval a najednou byl klid. Stačilo jen pár slov a všichni začali pracovat. To je podle mě jasná autorita.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Podle mě to dělá kombinace přísnosti a férovosti. Náš učitel na matematiku je dost přísný, ale zároveň spravedlivý. Když někomu něco nejde, vždycky se snaží pomoci, ale také nás drží v disciplíně – když někdo nepracuje, tak mu to jasně řekne a nenechá to být.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Jeho přístup ke studentům. Vážně se zajímá o to, aby nás něco naučil, a zároveň nám dává najevo, že od nás očekává, že se budeme snažit. Je to taková rovnováha mezi pochopením a náročností – víme, že mu na nás záleží, ale zároveň se od nás očekává snaha.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Autoritativní učitel může udělat atmosféru ve třídě vážnější. Když učitel má jasná pravidla, víme, co můžeme očekávat, a to nás vede k tomu, abychom byli víc v pohodě. Myslím, že to může taky vést k lepším vztahům mezi námi, protože všichni víme, kde jsou hranice.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Určitě se cítím klidněji, když učitel má autoritu. Je to proto, že víme, co můžeme očekávat, a máme nějakou strukturu. Když učitel nemá žádnou autoritu, tak se třída rozpadá, každý dělá, co chce, a nakonec je z toho bláznec.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Ano, měli jsme učitele na chemii, který byl hodně přísný, a ze začátku jsme z něj měli strach. Postupně jsme ale zjistili, že když se snažíme, je k nám férový a hodně nám pomůže. Nakonec to vedlo k tomu, že jsme se ve třídě víc soustředili a atmosféra byla klidnější.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Ideální vztah by měl být založený na vzájemném respektu. Učitel by měl být přístupný, aby si s ním žáci mohli popovídat o problémech, ale zároveň by měl být schopný udržet řád. Měl by se k nám chovat jako k dospělým, ale zároveň být trpělivý, když něco nevíme.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Nejvíc mi zůstal v paměti náš učitel na dějepis. Byl přátelský a měl skvělý smysl pro humor, ale zároveň jsme věděli, že pokud se neučíme, nebude to s ním jednoduché. Měl ideální kombinaci přátelského přístupu a autority.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Myslím, že by mohl více komunikovat s námi jako s partnery nejen jako s žáky. Mohl by se nás občas zeptat na názor nebo nás zapojit do rozhodování. Taky pomáhá, když dokáže udělat i zábavnější hodinu nebo nás odlehčit třeba nějakou hrou.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Ano, určitě to jde. Měl by být spravedlivý, aby studenti věděli, že jeho pravidla platí pro všechny stejně. Taky by měl ukázat, že mu na nás záleží, třeba tím, že se zajímá o naše problémy a podporuje nás, když se nám něco nedaří.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Ano, určitě. Autorita založená na strachu znamená, že se bojíme trestu, když něco uděláme špatně. Takový učitel ale nemá můj skutečný respekt, spíš se ho jen bojím.

Naopak autorita založená na respektu je, když si učitele vážím, protože se ke mně chová dobře, ale taky požaduje, abych se snažil.

15. Setkal/a ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Ano, měli jsme učitelku, která byla na začátku hodně přísná, ale nikdy svoje pravidla nedodržela. Když někdo nedodržel úkol, hrozila trestem, ale nikdy to neudělala. Tím si postupně ztratila autoritu, protože jsme věděli, že její slova nic neznamenají.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Myslím, že ano. Učitelé na předměty jako matematika nebo fyzika často působí přísněji, protože jsou to těžší předměty, kde je potřeba víc disciplíny. Naopak učitelé na tělocvik nebo výtvarku bývají uvolněnější, protože tyto předměty jsou více o kreativitě a uvolnění.

Rozhovor č. 4

Evelyn, 16. let (1.A/8)

Gymnázium Louny

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Ve škole se mi celkem líbí. Nejraději mám přestávky, když si můžu pokecat s kamarády. Taky mě baví, když máme hodiny, kde můžeme pracovat v týmech nebo dělat nějaké projekty. A mám ráda i tělocvik, protože tam se můžeme trochu vyblbnout.

2. Jak bys popsala atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Atmosféra ve třídě je většinou dobrá. Jsme tam dobrá parta a většinou se mezi sebou navzájem podporujeme. Občas se sice najde někdo, kdo má potřebu někoho provokovat, ale to jsou většinou kluci co doráží na holky. Cítím se mezi spolužáky celkem pohodlně.

3. Jak bys popsala dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Dobrý učitel by měl být trpělivý a měl by mít rád svůj předmět. Měl by umět vysvětlit věci srozumitelně a měl by taky chápat, když někdo něco nechápe hned. Myslím, že je důležité, aby byl i férový a nezvýhodňoval nikoho jen tak, a zároveň by měl mít nějaký smysl pro humor, aby hodiny nebyly nuda.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkala?

Poznám to podle toho, že když něco řekne, všichni ho poslouchají a nikdo neodmlouvá. Třeba když jsme jednou měli hodně hlučnou hodinu a náš učitel na biologii přestal mluvit, všichni si toho všimli a okamžitě ztichli. To je pro mě jasný příklad autority.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Myslím, že z učitele dělá autoritu to, když je spravedlivý a když umí dodržovat pravidla, která nastaví. Učitel na fyziku má docela přísná pravidla ohledně úkolů, ale zároveň vždycky vysvětlí, proč je to důležité, a pomáhá nám, když něco nechápeme. Nikdy to není jen tak, že by nás trestal pro nic za nic – spíš se snaží, abychom si uvědomili, proč se něco učíme.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Připadá mi důležité, že se ke všem chová stejně. Není tam žádné zvýhodňování nebo odlišné zacházení. Všichni víme, co od něj čekat, a to mi dává pocit jistoty. Taky je důležité, že se fakt snaží, abychom učivo pochopili, a že to není jen o známkách, ale o tom, co si opravdu odneseme.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Autoritativní učitel dokáže vytvořit klidnější atmosféru, protože všichni ví, co mají dělat,

a nejsou tam žádné výstřelky. Myslím, že to i zlepšuje vztahy mezi spolužáky, protože pak se každý soustředí spíš na učení než na to, aby se předváděl nebo rušil.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Cítím se určitě klidněji, když má učitel autoritu. Mám pocit, že všechno má nějaký řád a že když se něco stane, učitel to zvládne vyřešit. Když učitel nemá autoritu, je to spíš chaos, a to

mě trochu stresuje. Jako třída se pak chováme lépe, když víme, že učitel má situaci pod kontrolou.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Vybavuji si jen učitele na němčinu. Na začátku jsme měli z něj strach, protože vše bylo nové a němčinu nikdo neuměl, ale postupně jsme zjistili, že když se učíme a dáváme pozor, tak s ním není problém. Atmosféra ve třídě se tím zlepšila, protože jsme se více soustředili a méně rušili.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Učitel by měl chápat, že jsme taky jen lidi a ne vždy všechno zvládneme, a my bychom měli respektovat jeho jako někoho, kdo nám chce předat znalosti. Důležité je, aby tam byla nějaká otevřená komunikace. I když je jeho předmět pro něj důležitý, měl by chápat, že někomu to třeba není tolik blízké nebo na to nemá..

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Nejvíc mi zůstane v paměti naše učitelka třídní. Je přátelská, ale má jasně nastavené hranice. Když někdo vyrušuje, dokáže být velmi rázná. Díky tomu převládá dobrá nálada, ale taky se něco naučíme.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Mohl by s námi více mluvit o tom, co nás baví, a zapojovat naše zájmy do výuky. Taky by mohl dělat více aktivit, kde spolupracujeme ve skupinách, protože to nám pomáhá se lépe poznat a zlepšuje to vztahy mezi námi.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Určitě může. Měl by být spravedlivý a dávat najevo, že nám věří. Když někdo udělá chybu, neměl by ho hned soudit, ale spíš pomoci pochopit, co udělal špatně.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Jo, rozhodně. Autorita založená na strachu je taková, že se bojíme udělat chybu, protože přijde trest. Ale ten strach způsobuje, že se spíš snažíme vyhnout učiteli. Naopak autorita založená na respektu je o tom, že učitele respektujeme, protože se k nám chová férově a zajímá se o nás. Díky tomu se snažíme více, protože chceme, aby z nás měl radost.

15. Setkala ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Ano, máme učitele, který se snaží být přátelský a nikdy se na nikoho nezlobí, i když neodevzdáme úkoly. Nikdo ho nebere vážně, protože nikdy nedodrží to, co řekne. Jeden týden přišel s tím, že budeme dělat pravidelně prezentace a po 14 dnech se na to vykašlal, těch příkladů je více.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Jo, určitě. Myslím, že to záleží na typu předmětu. Třeba u matematiky nebo fyziky se očekává více disciplíny, protože jsou to těžší předměty, kde se musíme soustředit. Naopak

učitelé na výtvarku nebo hudebku bývají uvolněnější, protože ty předměty jsou spíše o kreativitě a relaxaci.

Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, o čem jsme nemluvili a co bys chtěla zmínit?

Myslím, že je důležité, aby učitelé věděli, jak moc jejich přístup ovlivňuje naši motivaci. Když je učitel vstřícný a zároveň umí být autoritativní, opravdu nás to motivuje dávat si víc záležet, protože máme pocit, že to, co děláme, má smysl.

Rozhovor č. 5

Jakub 19 let (4.ročník)

Soukromá střední odborná škola, Žatec

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Popravdě, ve škole to moc nemusím. Není to něco, co bych si užíval. Nejraději mám přestávky a hodiny, kde nemusíme nic moc dělat. Taky mě baví, když je volná hodina, protože to je prostě fajn odpočinek.

2. Jak bys popsal atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Atmosféra ve třídě je tak nějak v pohodě. Se spolužáky si většinou rozumím, máme tam fajn partu. Někdy je ale atmosféra hrozná, hlavně když jsou nějaké testy nebo když učitel pořád na někoho křičí.

3. Jak bys popsal dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Dobrý učitel by měl být hlavně v klidu. Nemusí na nás křičet, spíš by měl umět vysvětlit věci jednoduše. A taky by měl chápat, že ne každého ten jeho předmět baví. Nejlepší učitelé jsou podle mě ti, kteří berou ohled na to, že máme i jiné zájmy.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkal?

Poznám to tak, že když řekne něco důrazně, všichni hned ztichnou. Nikdo si nedovolí ho ignorovat, protože víme, že by by nám to pak dal sežrat.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Myslím, že z učitele dělá autoritu to, když umí držet pravidla a neustupuje. Když si učitel trvá na svém, a když něco slíbí – třeba nějaký trest – tak to pak opravdu udělá. Díky tomu víme, že se s ním nemáme zahrávat.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Pro mě je důležité, že si udržuje svůj styl a nenechá si od nikoho skákat po hlavě. Je prostě jasný, co od něj čekat. Takže když říká něco, co máme dělat, tak to taky fakt myslí vážně.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Myslím, že to atmosféru dělá vážnější. Všichni se víc soustředíme a jsme tišší, protože víme, že pokud něco uděláme špatně, tak z toho bude problém. Taky to z nás dělá lepší tým, protože nechceme, aby někdo rušil a všem to zhoršil.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Jo, určitě se cítím klidněji, když má učitel autoritu. Mám pocit, že věci jsou pod kontrolou. Když učitel autoritu nemá, tak to někdy skončí tím, že někteří spolužáci dělají bordel a já jen čekám, kdy to přestane.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Jo, měli jsme na základce učitelku, která byla fakt přísná, úplně upjatá. Moc se s námi

nebavila a jen dávala úkoly. Atmosféra byla hrozná, všichni byli ve stresu, protože jsme věděli, že se nesmí nic zanedbat.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Myslím, že by měl být tak nějak normální. Učitel by neměl být ani moc přísný, ale ani příliš přátelský. Prostě aby nás bral a aby respektoval to, že nejsme dokonalí. A my bychom ho pak měli respektovat taky.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Já myslím, že v paměti zůstanou oba typy. Ty přátelský si zapamatuji skrze historky, co nám vypráví a ty přísný si pamatuju skrze traumata, co kvůli nim mám.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Myslím, že by mohl být trochu otevřenější a víc se zajímat o nás jako lidi, nejen jako o žáky. Třeba občas hodit nějaký vtip nebo se s námi bavit o něčem mimo školu, aby ukázal, že ho zajímáme i jinak.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Jo, může. Musí být spravedlivý a musí se chovat tak, aby ukázal, že nám věří. Taky by měl mít jasná pravidla, ale neměl by být pořád jenom přísný. Když ukáže i trochu lidskou stránku, tak to funguje líp.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Rozdíl je v tom, že když je to na strachu, tak prostě jenom nechceme dostat trest. Učitele nemáme rádi, jen se bojíme. Když je to na respektu, tak víme, že to, co říká, má smysl a že nás to může něco naučit. Takového učitele si pak vážíme, ne že se ho bojíme.

15. Setkal ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Jo, měli jsme učitelku, která si nás na začátku nedokázala srovnat. Byla moc měkká, a když někdo rušil, tak to nechala být. Časem jsme si uvědomili, že si můžeme dělat, co

chceme, a ona s tím nic neudělá. A tak ji nikdo nebral vážně. A pak když to chtěla změnit, tak ji to už nešlo. Prostě ji nikdo už nebral.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Jo, myslím, že se to liší. Třeba učitelé na matematiku nebo chemii mívají větší autoritu, protože ty předměty jsou těžké a vyžadují disciplínu. Naopak u předmětů jako tělocvik to tak není, protože tam máme víc volnosti a není to tak stresující.

Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, o čem jsme nemluvili a co bys chtěl zmínit?

Možná to, že autorita není jenom o tom, být přísný. Spousta učitelů si myslí, že musí být tvrdí, aby měli respekt, ale podle mě je lepší, když jsou spravedliví a když se snaží chápat, proč někdo občas dělá chyby. Pak je respektujeme víc, než když jenom křičí.

Rozhovor č. 6

Martina, 18 let (3. ročník)

Obchodní akademie, Louny

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Ve škole se mi líbí hlavně přestávky, kdy si můžeme povídat se spolužáky. Taky mě baví některé předměty, třeba angličtina, protože ji budu určitě potřebovat, až budu starší. Nejraději mám asi školní akce, třeba výlety nebo dny, kdy se neučíme normálně.

2. Jak bys popsala atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Atmosféra ve třídě je většinou v pohodě. Máme takovou partu, co drží při sobě, ale občas jsou tam i lidi, kteří moc nekomunikují, nebo se naopak chtějí pořád prosazovat. Cítím se mezi kamarády dobře, ale někdy se pohádáme, to je asi normální.

3. Jak bys popsala dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Dobry učitel by měl být spravedlivý a měl by umět vysvětlit látku tak, aby to každý pochopil. Podle mě by neměl být labilní, ale spíš by se na něj mělo dát spolehnout. Taky je fajn, když učitele zajímáme my jako lidi a ne jen naše známky. Když si nedělá předsudky na základě toho, co o nás slyšel nebo jak vypadáme.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkala?

Když si z něj nikdo nedovolí dělat srandu a věnujeme se tomu, čemu máme. Vlastně ani nevím. Buď ho bereme, anebo ne.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Asi hodně věcí, podle mě třeba i věk nebo inteligence. Když je učitel až moc chytrý, nikdo jeho slovům nerozumí a po chvíli se v jeho výkladu ztratíme. A z mladých učitelů moc respekt nemáme. Když je u nás někdo mladý na praxe, tak se až bojí něco říct a třída ho převálcuje. Podle mě autoritu dělá teda i tón hlasu. Když někdo kuňká tak ho není slyšet a je namáhavé dávat pozor. A taky když učitel dodržuje slovo. Tam je příklad třeba to, že když řekne, že se příště píše test, tak se prostě píše. Protože máme učitelku a když za ní o přestávku přijde několik lidí, že by chtěli test posunout, tak ona to udělá. Ale dělá to pořád, a tak víme, že termín testu nikdy není definitivní. Protože to půjde odsunout.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Napadá mě naše třídní. Vždycky je klidná a dokáže řešit problémy s nadhledem. Když něco řekne, tak to platí, ale zároveň se snaží pochopit, když má někdo problém. Důležité mi přijde, že si na nic nehraje a chová se k nám jako k dospělým. Taky mi přijde, že nám dost věří. My si třeba už můžeme psát omluvenky sami.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Když má učitel autoritu, tak je větší klid, protože si nikdo nedovolí dělat problémy. Třída pak víc spolupracuje a není tam tolik hádek. Naopak, když autoritu nemá, lidi si dovolují víc a hádají se mezi sebou, protože to nikdo pořádně neřeší.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Nemám na to názor.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

To si teď moc nevybavuju. Jako hodně přísný asi ne, ale velkou autoritu u nás má učitel na matematiku. Ani nevím jak to dělá, ale všichni ho berou a snaží se. Když nevíme, tak nám vždy poradí, nabízí doučování po škole a v testech nám dává body alespoň za postup. Pak nemáme strach, že dostaneme hned za 5, když nám to nevyjde jako ostatním, protože v těch postupech se vždy něco najde. Je to celkem motivující.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Ideální vztah je podle mě takový, kdy se učitel chová spravedlivě a respektuje nás jako lidi. Neměl by si na nás vylévat špatnou náladu nebo být moc přísný, ale zároveň by měl umět udržet pořádek. Prostě takový rovnovážný vztah, kdy se cítíme dobře, ale víme, že ho musíme poslouchat.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Asi ty přísný, protože je z hlavy už nevymažu. Mám od nich několik zápisů v třídnici a kvůli nim se doma většinou hádáme.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Mohl by se víc zajímat o to, jak se cítíme, třeba nám dát prostor mluvit o problémech, co máme mezi sebou. Taky by měl být otevřený a ochotný nám naslouchat, ne jen dávat příkazy. A hodně pomáhá, když dokáže ocenit naši snahu, i když se něco

nepovede. Tady je podle mě ve výhodě učitel na ZSV nebo třídní. V rámci předmětu s námi můžou udělat nějaké cvičení, které třeba podpoří klima třídy. Třeba u tý matiky je to těžší, tam si asi nebudeme povídat o tom, jak se cítíme, když počítáme příklady. To se cítí všichni blbě.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Jo, určitě to jde. Učitel by měl být přísný, když je to potřeba, ale neměl by být nespravedlivý. Měl by nám dávat najevo, že mu na nás záleží, třeba pochvalou nebo tím, že se snaží najít řešení, když někdo něco nezvládá. Když je lidský, dá se s ním vycházet, i když je přísný. Já se ve třídě cítím v pohodě vždycky. Spíš mi přijde, že pokud má hodina řád a učitel ví, jak učit, tak to uteče mnohem rychleji. Na jeho hodiny se pak víc těšíme nebo nám aspoň nevadí. Třída pak je víc motivovaná a na takové hodiny nejsou tak veliké absence.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

No podle mě se to může i prolínat, že když mám k někomu respekt, cítím i trochu strach. Třeba abych byla dost dobrá, abych ho nezklamala, aby mě měl prostě rád. Ale jako vyloženě autoritu založenou na strachu vnímám jako něco jiného než na respektu. To se člověk bojí pomalu i zívnout. To je učitel spíš jako diktátor.

15. Setkala ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Ano, ta učitelka co pořád odkládá testy. Dřív to bylo v pohodě, ale pak mi přijde, že toho začali zneužívat a furt se něco mění. Je to neprofesionální a třída se kvůli tomu dost hádá. Když se půlka třídy na test připraví a druhá půlka se shodne na tom, že se to odloží. Učitelka už nebudí žádný respekt, protože není vůbec velitelská. Přijde mi, že v její třídě přebírá vedení spíš určitá skupina žáků.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

To je celkem těžká otázka. Prvně mě hned napadá, že se to liší, ale když nad tím přemýšlím, tak asi ne. Náš tělocvik je skoro jako vojna, musíme se vejít do tabulek a když máme špatný výsledky, tak se nám učitelka doslova směje. Třeba jednou mi řekla, že musím být určitě adoptovaná, protože moje mamka je na pohyb dost šikovná a já moc ne. Dost mě to mrzelo a cítila jsem se před třídou trapně. Od té doby se k ní chovám dost slušně, tak bych řekla, že je to ta autorita založená na strachu. Nechci být moc vidět a upozorňovat na sebe, i se dost snažím, abych měla dobré výsledky. Takže to ve finále pomohlo, ale respekt k ní fakt nemám. A na matiku máme třeba super učitele a i když látce vůbec nerozumím, tak se alespoň snažím něco pochytit, protože mám tu snahu. Podle mě to nezáleží na předmětu, ale jaký ten člověk je.

- Doplňující otázka: Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, co bys chtěla zmínit?

Asi jen to, že autorita podle mě nejde vynutit. Učitel si ji musí získat tím, jak se k nám chová a jaký má přístup k učení. Když je učitel fajn, většina třídy ho bude respektovat automaticky.

Rozhovor č. 7

Klára, 17 let (2. ročník)

Střední odborná škola podnikatelská

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Popravdě, do školy moc ráda nechodím. Nejvíc mě baví přestávky, když si můžu aspoň dát sluchátka do uší a být trochu sama pro sebe. Taky si docela užívám hodiny, kde se nemusíme bavit se spolužáky a můžu si dělat věci sama, třeba když máme úkol nebo něco píšeme.

2. Jak bys popsala atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Atmosféra ve třídě je dost špatná. Hodně holek se mezi sebou pomlouvá. Nikomu se nedá pořádně věřit. Cítím se mezi spolužáky často sama.

3. Jak bys popsala dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Dobrý učitel by měl být hlavně důsledný a měl by se umět postavit třídě, jako je ta naše. Potřebujeme někoho, kdo umí vytyčit hranice, ale zároveň k nám má lidský přístup. Když je učitel příliš měkký, dává to jen prostor těm, co rádi šikanují a zneužívají každou příležitost. Dobrý učitel by měl mít přirozenou autoritu a umět nám ukázat, že se k sobě můžeme chovat slušně.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkala?

Když je zkoušení nebo test, tak nechci podvádět protože nechci zklamat učitelovu důvěru, respektuji ho a chci mu dokázat, že na to mám. To je podle mě znak autority.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Když nepřehlíží dění ve třídě, protože mu záleží na našich pocitech. Není toxický, můžeme se na něj obrátit třeba i s osobním problémem. Prostě když si důvěřujeme.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Je důležité, že se nenechá zviklat a nekouká na to, kdo je "oblíbenec" nebo kdo se snaží být zajímavý. Autorita je pro mě o tom, že každý ví, co čekat, a že pravidla platí pro všechny stejně.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Myslím, že když má učitel autoritu, atmosféra ve třídě je lepší. Nemáme tolik prostoru řešit blbosti a pomlouvat ostatní. Teď, když nás učitelé často ignorují nebo se snaží být až moc milí, se všechno zhoršuje. Autoritativní učitel by mohl pomoci zavést nějaký řád a možná by se tím zlepšily i naše vztahy. Možná by nám pomohl i nějaký třídní projekt, kde bychom se museli naučit spolupracovat, abychom se začali víc respektovat.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Cítím se rozhodně bezpečněji, když má učitel autoritu. Když učitel nemá kontrolu, je to stresující, protože nikdy nevím, co kdo zase řekne nebo udělá. Když má učitel autoritu, mám pocit, že je třída pod kontrolou, a můžeme se soustředit na výuku místo toho, abychom řešili, kdo se komu posmívá. Třída pak víc funguje, protože nikdo nechce riskovat trest.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Ano, mám zkušenost s takovým učitelem. Vzpomínám si, že byl vážně hodně přísný. Nikdy nedovolil, aby někdo vyrušoval, a byl důsledný, pokud šlo o úkoly a pravidla. Na začátku z něj měla většina z nás docela strach, protože jsme věděli, že pokud něco pokazíme, bude zle. Ale časem jsme si uvědomili, že když se držíme pravidel, ten učitel nám vlastně poskytoval určitou jistotu a stabilitu. Když jsme věděli, co od něj očekávat, atmosféra ve třídě byla vlastně klidnější. Nikdo si nedovolil vybočovat a bylo snazší se soustředit na výuku, i když tam nebyla moc přátelská atmosféra. Myslím, že ten přísný řád nám v některých ohledech dokonce pomohl – alespoň v tom smyslu, že jsme se vzájemně tolik neprovokovali, protože jsme věděli, že bychom z toho měli všichni problémy.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Podle mě by měl učitel ukazovat, že mu záleží na každém žákovi, ale měl by mít taky jasná pravidla. Neměl by se s námi snažit být přehnaně kamarádský, protože to vzbuzuje spíš výsměch.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Asi spíše ten přísný. Protože člověk si z toho nese nějaké ponaučení a nebo i křivdu. To podle mě člověka může zasáhnout hluboko a nést si takový trauma do dospělosti. Učitelé mají velkou váhu a dokáží někoho fakt zranit.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Podle mě by pomohlo pozvání nějakého odborníka nebo psychologa a poznat se prostě jako třída a vyčistit vzduch. Myslím, že by mohl učitel více podporovat tu aktivitu, kdy jsme spolu a musíme spolupracovat. Třeba nějaký projekt nebo tak.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Podle mě to jde. Učitel by měl být spravedlivý, ale zároveň i přátelský. To, že prostě víme, že je to fér člověk.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Jo, rozdíl je mega. Autorita na strachu znamená, že se bojíme učitele jako člověka, prostě, že se s ním necítíte dobře, a tak se moc neprojevíte. Na respektu je vám naopak s tou osobou dobře, protože se cítíte pohodlně a nikdo se nad vámi nepovyšuje.

15. Setkala ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Jo, naše bývalá učitelka už byla hrozně stará a už ji to moc nemyslelo. U testů jsme hodně podváděli, protože moc neviděla a tím podle mě začala ztrácet tu autoritu. Prostě už na tu práci neměla a působilo to tím pádem spíš komicky.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Myslím si, že u nás mají autoritu spíš učitelky než chlapi, ale u předmětů to je různý. To si nemyslím, že to záleží na předmětu. Já mám třeba větší autoritu k uklízečce než k učitelce na ekonomii.

Doplňující: Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, o čem jsme nemluvili a co bys chtěla zmínit?

Myslím, že by se měli učitelé více zaměřit na to, jak jejich chování ovlivňuje celkovou atmosféru. Že když si z někoho dělají srandu, tak to toho člověka poznamená.

Rozhovor č. 8

Ctibor 19 let (4. ročník)

Střední odborná škola elektrotechnická, Žatec

Rozhovor:

1. Jak se ti líbí ve škole? Co máš na škole nejraději?

Hele, škola je spíš fakt taková nutnost, nebaví mě to, ale chodit tam musím, no. Občas mě baví nějaký hodiny, když tam je nějaká aktivita, která není jenom nudný psaní a sezení – třeba když je něco jako experiment nebo když můžeme dělat nějaký projekty, kde si sám něco vyzkouším.

2. Jak bys popsal atmosféru ve třídě? Jak se cítíš mezi svými spolužáky?

Myslím, že je atmosféra v pohodě, ale nikoho to zrovna dvakrát nebaví. Přijde mi, že tam všichni chodíme jen tak pokecat a odsedět si tam těch 6 hodin.

3. Jak bys popsal dobrého učitele? Jaké vlastnosti podle tebe musí mít?

Dobřej učitel? No, musí mít hlavně trpělivost a nějaký pochopení, že ne každý má jeho předmět rád. A taky je fajn, když si nenechá všechno líbit, ale zároveň s námi mluví jako s normálníma lidma, ne jako s malýma děckama. Musí bejt spravedlivej – nesnáším, když někdo nadržuje těm, co mu lezou do zadku.

4. Jak poznáš, že učitel má ve třídě autoritu? Můžeš uvést konkrétní příklad situace, kdy ses s tím setkal?

Třeba jednou jsme dělali strašnej bordel, když jsme měli suplování. No a ta učitelka přišla, jen se postavila ke stolu a čekala, dokud nebude úplně ticho. Vypadala dost našťvaně. Nikdo si netroufl na nic blbýho, protože jsme věděli, že to fakt myslí vážně.

5. Co podle tebe dělá z učitele autoritu? Můžeš to popsat na konkrétním příkladu?

Podle mě autorita vzniká tím, že učitel fakt dodržuje svoje slovo. Třeba jeden učitel vždycky říkal, že kdo nebude mít úkol, dostane hned pětku. A opravdu to tak bylo. Na začátku to vypadalo dost tvrdě, ale pak jsme všichni věděli, že když něco slíbil, tak to opravdu udělá. Nikdo si nedovolil na něj něco zkoušet, protože bylo jasné, že má pevná pravidla a nemůže se to nějak obejít.

6. Když si vybavíš některého z učitelů, který pro tebe představuje autoritu, co konkrétně ti u něj připadá důležité?

Důležitý je, že ten učitel dokáže říct věci narovinu. Když vidí, že někdo něco zkazil, tak to prostě řekne – bez nějakých urážek nebo ponižování, ale narovinu. A hlavně se neohání trestama, který pak neudělá. Když řekne, že něco bude, tak to fakt platí. To je něco, co hodně lidí respektuje, protože ví, že pravidla platí pro všechny stejně.

7. Jak podle tebe ovlivňuje autoritativní učitel atmosféru ve třídě a vztahy mezi spolužáky?

Podle mě má takový učitel velký vliv na to, jak se chováme. Když má někdo autoritu, všichni vědí, že se nesmí chovat jako kreténi, protože by z toho měli problémy. A tím pádem se ani spolužáci mezi sebou tolik nedráždí, protože nikdo nechce přitáhnout pozornost a zbytečně se dostat do problému.

8. Cítíš se bezpečněji nebo klidněji, když učitel má autoritu, nebo naopak? Může to mít vliv na to, jak se chováte jako třída?

Jo, určitě se cítím klidněji, když má učitel autoritu. Bez autority je to jak divoký západ – nikdo

neví, co bude. Někdo vyrušuje, někdo se s někým hádá a je to chaos. Když má učitel pevná pravidla, tak je to klidnější, protože víš, že někdo má situaci pod kontrolou. Taky je míň těch, co si dovolují na ostatní – prostě se každý drží svého, aby neměl problémy.

9. Máš nějakou zkušenost s učitelem, který byl velmi přísný nebo měl velkou autoritu? Jak to ovlivnilo atmosféru ve třídě?

Jo, jeden učitel byl fakt přísnější. Neměl vůbec smysl pro humor, ale jako nebyl zlý, jen prostě dbal na pravidla jako nějaký autista. Co si uemanul, tak přes to nejel vlak. Ze

začátku nás to všechny štvalo, ale pak jsme zjistili, že když děláme, co se od nás chce, je s ním všechno v pohodě. Atmosféra byla klidnější, protože každý věděl, kde má hranice, a nikdo si moc nedovoloval.

10. Jak si myslíš, že by měl vypadat ideální vztah mezi učitelem a žáky, aby se třída cítila dobře?

Ideální vztah by byl podle mě o respektu z obou stran. Učitel by měl ukázat, že nám věří, ale zároveň musí být jasný, že od nás očekává nějaké chování. Nemusí s náma být nejlepší kámoš, ale měl by se zajímat o to, jak se nám daří, a taky dávat najevo, že ho zajímáme jako lidi, ne jen náš průměr známek v jeho přemětu.

11. Jaký učitel ti zůstane v paměti nejvíc a proč? Byl to spíše přísný nebo spíše přátelský učitel?

Zůstane mi v paměti jeden učitel, který byl dost přátelský, ale uměl být i přísnější, když to bylo potřeba. Nechával nám prostor, když jsme ho potřebovali, ale taky se nám nebál říct, že něco děláme blbě. Bylo to fajn, protože jsme věděli, že si s ním můžeme normálně popovídat, ale že když je čas na práci, musí se makat.

12. Co by podle tebe mohl udělat učitel, aby se třída cítila lépe a vztahy byly lepší?

Myslím, že by mohl víc zapojovat aktivity, kde musíme spolupracovat, ale nějak zajímavě, ne jenom nudný týmový projekty. Třeba nějaký soutěž nebo něco, co nás trochu vtáhne. Taky by pomohlo, kdyby nás občas vyslechl, když máme problém, a ne jen přešel všechno jako něco nepodstatného.

13. Myslíš, že může být učitel autoritativní, a přitom mít s žáky dobrý vztah? Co by měl udělat, aby toho dosáhl?

Určitě může. Musí ale být spravedlivý a měl by nás vidět jako jednotlivce, ne jen jako třicet žáků. Taky by měl umět naslouchat, když mu někdo něco říká, a ne jen dělat rozhodnutí, aniž by věděl, co se děje. Když nám ukáže, že nás bere vážně, bude pro nás autoritou a zároveň ho budeme respektovat.

14. Vnímáš rozdíl mezi autoritou založenou na strachu a autoritou založenou na respektu? Můžeš to popsat?

Jo, rozdíl je fakt velkej. Když má učitel autoritu založenou na strachu, tak ho posloucháme jen proto, že nechceme být vidět a upozorňovat na sebe, ale jinak si o něm myslíme svoje. Autorita na respektu je o tom, že víme, že to, co říká, má smysl a že nám chce fakt pomoci. Takový učitel nás nutí dělat věci správně, protože to má důvod, ne jen proto, abychom se vyhnuli trestu. Toho máme docela i rádi.

15. Setkal ses někdy s učitelem, který podle tebe ztratil autoritu? Co k tomu vedlo?

Jo, setkal. Měla hodně měkkej přístup. Snažila se být kamarádká a nic moc neřešila. Jakmile někdo udělal průšvih, tak to nechala být a doufala, že to přejde samo. To vedlo k

tomu, že ji nikdo nebral vážně. Časem si na ni každý dovolil, a už se to nedalo spravit. Prostě jakmile ztratila autoritu, už to nikdo nevnímal jako něco, co by se mělo respektovat.

16. Liší se podle tebe autorita učitelů u různých předmětů? Čím si myslíš, že to je?

Jo, liší. Myslím, že třeba u předmětů, kde je hodně teorie a potřebuje se víc soustředit, mají učitelé větší autoritu, protože musí udržet třídu v klidu.

• Doplnující: Je ještě něco důležitého ohledně autority učitelů, o čem jsme nemluvili a co bys chtěl zmínit?

Myslím, že je důležitý, aby si učitelé uvědomili, že autorita není o tom, být přísnější nebo dělat věci jen podle pravidel. Je to o respektu – když nás učitel bere jako lidi a umí s námi jednat, máme větší chuť ho poslouchat a nechat se vést. A taky, že by měli být důslední – když si jednou nechají věci přerůst přes hlavu, je těžký to pak vrátit zpátky.